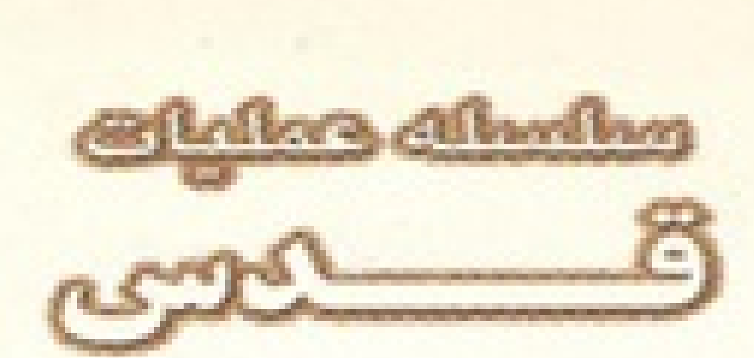



# تحرک در جبهه‌ها

## جلوگیری از آرامش دشمن

(طراحی، اجرا، نتایج، بازتاب‌ها)

مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ


بسم الله الرحمن الرحیم

# سلسله عملیات قدس

نویسنده:

مرکز مطالعات و تحقیقات سپاه

ناشر چاپی:

مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

# فهرست

## سلسله عملیات قدس: تحرک در جبهه ها و جلوگیری از آرامش دشمن

### مشخصات کتاب

عنوان و نام پدیدآور : سلسله عملیات قدس: تحرک در جبهه ها و جلوگیری از آرامش دشمن/ تهیه مدیریت بررسی های تاریخی مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.

مشخصات نشر : تهران : سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ، ۱۳۸۴.

مشخصات ظاهری : ۹۲ ص.؛ ۹× ۵/۱۹ س م.+ نقشه.

شابک : ۳۰۰۰ ریال: ۹۶۴-۶۳۱۵-۶۷-۴ ؛ ۷۰۰۰ ریال (چاپ دوم) ؛ ۱۲۰۰۰ ریال: چاپ سوم ۹۷۸-۹۶۴-۶۳۱۵-۶۷-۹ :

یادداشت : پشت جلد به انگلیسی:...Gods Chain operation: Movment on the fronts.

یادداشت : چاپ دوم: ۱۳۸۷.

یادداشت : چاپ سوم: ۱۳۹۱.

یادداشت : کتابنامه: ص. ۹۲.

عنوان دیگر : تحرک در جبهه ها و جلوگیری از آرامش دشمن.

موضوع : جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹ - ۱۳۶۷ -- نبرد ها

موضوع : جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹ - ۱۳۶۷ -- عملیات قدس

شناسه افزوده : سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ. مدیریت بررسیهای تاریخی

شناسه افزوده : سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. دفتر مطالعات و تحقیقات

رده بندی کنگره : DSR۱۶۰۷ /ق۴ س۸ ۱۳۸۴

رده بندی دیویی : ۹۵۵/۰۸۴۳

شماره کتابشناسی ملی : م ۸۳-۴۲۹۲۹

ص: ۱

### اشاره

## مقدمه

دوران هشت سال دفاع و مقاومت جمهوری اسلامی ایران در برابر هجوم نظامی رژیم عراق - که با ترغیب آمریکا آغاز شد و با پشتیبانی همه ی قدرت های سیاسی، نظامی و اقتصادی جهان ادامه یافت - از بارزترین مقاطع حیات حقیقی این مرز و بوم است.

اینک که بیش از شانزده سال از پایان این دوره ی سرنوشت ساز تاریخ ایران و انقلاب اسلامی می گذرد، تبیین حماسه های عظیم و ارزشمندی که مردم و رزمندگان این سرزمین آفریدند، ضرورت بیشتری پیدا کرده است.

مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ با درک این رسالت تاریخی، تلاش می کند با بهره گیری از اسناد، مدارک و منابع بی نظیری که راویان و محققان این مرکز در طول جنگ هشت ساله جمع آوری کرده اند، ابعاد مختلف دفاع مقدس را ترسیم نماید.

بی تردید وجود اخبار، گزارش ها، آمار و اطلاعات معتبر و موثقی که از مرکز طرح ریزی، هدایت و فرماندهی عملیات ها تا میدان های نبرد و صحنه های درگیری به صورت زنده و واقعی جمع آوری گردیده بر غنای آثار مرکز مطالعات می افزاید و زوایای مختلف و تاریک جنگ را با هدف آگاه سازی افکار عمومی روشن می سازد.

مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ تاکنون مجموعه های متعددی را درباره ی وقایع جنگ عراق علیه ایران منتشر کرده است. این مجموعه که گزارش نبردهای اصلی رزمندگان اسلام در مقابله با ارتش عراق و هم پیمانانش می باشد، برای دسترسی آسان تر و آشنایی بیشتر علاقه مندان و محققان به وقایع این نبرد عظیم است که هر جلد آن به یکی از عملیات های اصلی جمهوری اسلامی علیه متجاوزان اختصاص دارد و به صورت نسبتا خلاصه و جمع بندی شده تهیه

می شود و شامل شناسنامه ی عملیات، اوضاع سیاسی و نظامی در آستانه عملیات، طرح ریزی و اجرای عملیات، نتایج و بازتاب های آن می باشد.

این جلد از این مجموعه استثنائا به پنج عملیات محدود اختصاص یافته است که با هدف جلوگیری از آرامش دشمن، ممانعت از رکود جبهه ها و تقویت سازمان رزم طراحی شد و از روز قدس سال

۲۴ / ۳ / ۶۴ (۱۳۶۴) آغاز گردید. از این سلسله عملیات، که همه قدس نامگذاری شده اند، چهار عملیات در منطقه هورالهویزه و یک عملیات در جنوب دهلران به اجرا درآمد.

این کتاب با کوشش مهدی خداوردی خان و حمیدرضا فراهانی، با استفاده از گزارش هایی که راویان این عملیات ها با حضور در جلسات طرح ریزی و صحنه اجرای عملیات ها تهیه کرده اند، تدوین شده است. این گزارش ها عبارتند از: گزارش عملیات قدس ۱ (راوی: محسن رخصت طلب)، گزارش عملیات قدس ۲ (راوی: داود رنجبر)، گزارش عملیات قدس ۳ (راویان: شهید محمدرضا ملکی و سیدمحمد ساجدی)، گزارش عملیات قدس ۴ (راوی: علی مژدهی)، گزارش عملیات قدس ۵ (راوی: سیدمحمد فاطمی). علاوه بر این، از کتاب سی و هفتم روزشمار جنگ (توسعه روابط با قدرت های آسیایی، نوشته ی هادی نخعی و حمیدرضا مشهدی فراهانی) و کتاب خرمشهر تا فاو (نوشته ی محمد درودیان) نیز بهره گرفته شده است.

ویرایش محتوایی این کتاب را مهدی انصاری و ویرایش ادبی آن را احمد نصرتی به انجام رسانده اند و در آماده سازی آن حسین مجیدی، هادی کریم دهنوی و محمدعلی باغی (حروف چینی، صفحه آرایی، طرح جلد) همکاری کرده اند.

امید است این کوشش ناچیز مورد رضای حضرت حق جل و علاـ و موجب ادای گوشه ای از حق شهیدان، جانبازان و رزمندگان این نبرد عظیم و مقتدایشان حضرت امام خمینی شود و جویندگان حقایق این واقعه بزرگ از آن بهره مند شوند.

مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ ۱۳۸۳

## مروری بر اوضاع قبل از سلسله عملیات قدس

### اشاره

ابعاد و ویژگی های عملیات بدر، عراق را به عکس العملی غیر از آنچه تا آن زمان در جنگ رخ داده بود، واداشت؛ بدین معنی که هم زمان با عملیات، حملات هوایی خود را به تهران آغاز کرد. در واقع دشمن هدفی را که از به راه اندازی جنگ نفتکش ها در خلیج فارس (از نظر اقتصادی) داشت، با تهاجم به شهرها به نیت به زانو درآوردن جمهوری اسلامی - از طریق برانگیختن مردم - دنبال نمود. در این دوره انتقال جنگ از رزم زمینی به جنگ شهرها مبین شکلی جدید در جنگ بود.

رویارویی با دشمن در ابعاد جدید، طبعا نیازمند حضور فعال مردم در صحنه و افزایش روحیه مقاومت آنها بود و از سوی دیگر ضرورت مقابله به مثل را ایجاب می کرد.

تدبیر مقابله به مثل با پرتاب موشک به سوی نقاط استراتژیک بغداد آغاز شد. به کارگیری موشک به منزله ورود عنصری جدید در معادله جنگ محسوب می شد و بدین طریق، عراق با وضعیتی غیر قابل پیش بینی مواجه گردید و برای اولین بار بغداد، مرکز حکومت رژیم بعث، طعم تلخ ضایعات ناشی از جنگ را به طور مستقیم و ملموس چشید. این امر در واقع، افزایش مشکلات حکومت بغداد و نیز دامن زدن به آن تلقی می گردید.

در این میان شواهد و قرائن، حاکی از درماندگی و ناتوانی دشمن بود. همچنین به منظور خنثی سازی سوء استفاده جریان های عافیت طلبی که مترصد بهره برداری از اوضاع موجود جهت پایان بخشیدن به جنگ بودند، بنا به نظر امام خمینی، نماینده ایشان در شورای عالی

دفاع، حجت الاسلام هاشمی رفسنجانی، در نماز جمعه تهران پیشنهاد کرد که حامیان ادامه مقابله و جنگ با دشمن در روز قدس اقدام به راهپیمایی نمایند تا نظر مردم درباره ادامه جنگ روشن شود و همچنین مشخص گردد که آیا جنگ شهرها بر مقاومت مردم تأثیری نهاده است یا خیر؟

بر این اساس، به رغم تهدیدهای مکرر رژیم عراق مبنی بر بمباران مردم، راهپیمایی روز قدس همانند جریان سیلی خروشان آغاز شد و هم زمان نیز رزمندگان سپاه پاسداران عملیات قدس ۱ را در منطقه هورالهویزه اجرا کردند. این اقدامات، تلاش های چندین ماهه ی دشمن را به منظور به دست گرفتن ابتکار عمل عقیم گذاشت و عملا جمهوری اسلامی با مقاومت مردم و مقابله به مثل در رویارویی با تعرضات رژیم بغداد، مرحله ای بحرانی را پشت سر نهاد و تهاجمات پی درپی خود را در میدان رزم زمینی آغاز کرد.

دشمن در عملیات بدر سعی کرد با استفاده مناسب از زمین، زرهی، آتش و نیروی هوایی، کنترل صحنه ی نبرد را در دست گیرد. تلاش دشمن در این زمینه به نیروهای خودی نمایاند که ادامه جنگ عمدتا باید متکی بر استراتژی جنگ درازمدت توأم با برنامه ریزی همه جانبه و نیز حضور بیشتر کشور و مسئولان در این امر باشد.

در این میان، مسئله نیرو و جذب آن به تناسب اهداف و مراحل عملیات و نیز ایجاد تحولاتی در نحوه ی مواجهه با دشمن به منظور تجزیه قوای آن، بخشی از معضلات جدید بود. علاوه بر این، ضرورت توجه به مسائل دیگری مانند افزایش آتش، سلاح مناسب ضدزره و ضدهوایی توأم با تاکتیک های ویژه، نیز مدنظر قرار گرفت. همچنین بر ضرورت گسترش سازمان رزم سپاه و آموزش نیروها به تناسب پیچیدگی جنگ تأکید شد تا گذشته از افزایش توانایی نیروهای خودی در تصرف هدف و حفظ آن، در نهایت زمینه و لوازم انهدام ماشین جنگی عراق فراهم آید.

طبیعتا به کارگیری عملی تجربیات عملیات بدر، نیازمند زمان بود.

ص: ۱۱

در این فاصله سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در میان تدابیر گوناگون جهت رویارویی با دشمن و جلوگیری از رکود جبهه ها، سلسله عملیاتی محدود و پی درپی را با هدف انهدام قوای ارتش عراق و گرفتن زمان از آنها، برنامه ریزی کرد.

### تبیین استراتژی «جنگ، جنگ تا رفع فتنه»

هم زمان با اوج گیری جنگ شهرها - که طبیعتا ضایعات و خسارات ناشی از جنگ به طور مستقیم تری در رابطه با مردم قرار می گرفت - پیش بینی رخدادهای سیاسی اجتماعی و بهره گیری جریانات سیاسی از آن، محتمل می نمود، از این رو فرمانده کل قوا در بیانات خود هنگام تحویل سال ۱۳۶۴، این سال را «سال استقامت» نامیدند.

طبعا ترسیم دورنمای جنگ شهرها که عمدتا در روز قدس شکل نهایی و نتیجه خود را نشان داد و سایر فشارهای وارده به جمهوری اسلامی بود که سبب شد امام خمینی موضع «جنگ جنگ تا رفع فتنه» را اتخاذ نمایند. در حقیقت در آن برهه ی خاص رهبری انقلاب روند حرکت آتی جنگ و انقلاب را با بیان «جنگ تا آخرین خانه و آخرین نفر» تبیین و تعیین کردند.

نظر امام درباره جنگ برای همگان روشن بود، لیکن با توجه به وضعیت خاص آن مقطع زمانی، ضرورت نظرخواهی از امام و نقش عمده ی آن جهت تعیین تکلیف کاملا بارز و روشن بود.

در این میان گروه ها با انگشت نهادن بر نارسایی های ناشی از جنگ، مجددا صحنه را برای تشدید فعالیت های سیاسی خود مساعد دیدند و این بار حتی سعی کردند جنگ را از موضع اعتقادی به زیر سؤال بکشند. این اقدام هماهنگ با توطئه های بین المللی در تحمیل صلح و سازش به جمهوری اسلامی و نیز تقویت جریان عافیت طلبی داخلی انجام می گرفت.

رهبری انقلاب به منظور تعیین مشی آینده جنگ و انقلاب و رفع هرگونه تردید و تزلزل، از جایگاهی والاتر بر ضرورت ادامه ی نبرد تأکید

فرموده، شعار «جنگ، جنگ تا پیروزی» را پرتوی از شعار قرآنی «جنگ، جنگ تا رفع فتنه از عالم» دانستند. در حقیقت نظر امام نافی هر دیدگاهی در زمینه سازش بود. ایشان خاطرنشان ساختند که نه تنها امکان دستاویز قرار دادن یک پیروزی در حل معضل جنگ چاره ساز نیست، بلکه باید فراتر از آنچه در شعار مردمی «جنگ، جنگ تا پیروزی» نهفته است، گام نهاد.

به عبارت دیگر، از بیانات امام چنین استنباط شد که راه حل سیاسی نه تنها سنخیتی با هویت انقلاب اسلامی ندارد، بلکه یک نوع بی توجهی به آینده جنگ و انقلاب و نیز ساده اندیشی در برخورد با دشمن است و طبیعتا حامیان جهانی عراق نسبت به انقلاب اسلامی بی تفاوت نیستند و تا زمانی که هویت انقلاب را مخدوش نکرده یا ضربه ای اساسی و کاری به آن وارد نسازند آرام نخواهند گرفت؛ از این رو گذشته از ضرورت پرهیز از ساده اندیشی در برخورد با دشمن، برای گذر از مرحله کنونی انقلاب، باید با کسب آمادگی همه جانبه، کلیه امکانات بالفعل و بالقوه کشور نیز در خدمت جنگ قرار گیرد.

بدین ترتیب عوامل زیر در تبیین آینده انقلاب و جنگ مؤثر شناخته شد:

۱- شناخت استکبار جهانی و عمق و گستردگی خصومت آن در برخورد با انقلاب اسلامی.

۲- هم سویی و آمیختگی اهداف انقلاب اسلامی و جنگ با یکدیگر.

۳- در نظر گرفتن ملاحظاتی در باب قابلیت و توان بالفعل و بالقوه کشور از نظر اعتقادی، سیاسی، اجتماعی و نظامی و نیز بسیج نیروی مردمی.

تبعیت از رهنمودهای امام خمینی در واقع در بطن خود، آمادگی همه جانبه جهت اصلی نمودن جنگ در کشور را دارا بود. متقابلا- نگرش مقطعی و کوتاه مدت به جنگ، نه تنها دستیابی به پیروزی را نامحتمل می نمود، بلکه دورنمایی جز ناکامی و بازی خوردن از دشمن، نداشت.

## نظری بر سلسله عملیات محدود پس از بدر

در فاصله آماده سازی ملزومات و مقدمات عملیات گسترده پس از عملیات بدر، کماکان فعال نگه داشتن جبهه ها لازم بود و دشمن نباید به حال خود رها می شد. با این هدف برخی از تعرضات و تحرکات نظامی خودی علیه دشمن بر اساس تدبیر عملیات محدود انجام گرفت تا با استفاده از فرصت به دست آمده، عملیات والفجر ۸ به دور از هر گونه شتاب زدگی و یا تأثیرگذاری فشارهای سیاسی - نظامی خارجی به نحوی مناسب طراحی گردد. همچنین مقرر شد سلسله عملیات محدود به گونه ای باشد که منجر به تعلل یا تأخیر در عملیات گسترده نشود. این عملیات ها به لحاظ نظامی، به سه دسته تقسیم می شدند: ۱- گشتی رزمی ۲- نفوذی ۳- محدود و استقراری

تقسیم بندی یاد شده به میزان و استعداد نیروی خودی که در عملیات به کار گرفته می شود و نیز به کیفیت و ارزش زمین منطقه، متکی است.

در عملیات «گشتی رزمی» حداکثر تا یک گردان نیرو به کار گرفته می شود و هدف عمدتا وارد آوردن تلفات و ضایعات به دشمن و احیانا جمع آوری اطلاعات و یا گرفتن اسیر و سپس بازگشت به مواضع اولیه است.

در «عملیات نفوذی» از یک تا سه گردان نیرو به کار گرفته می شود و مانند عملیات گشتی رزمی پس از اجرای مأموریت، نیروها بدون استقرار در محل تک، به مواضع اولیه خود بر می گردند.

عملیات «محدود» به عملیاتی اطلاق می شود که در آن از یک تیپ تقویت شده به استعداد ۵ گردان تا دو لشکر تقویت شده، به استعداد ۲۰ الی ۳۰ گردان به کار گرفته می شود و نیروها پس از اجرای عملیات در مواضع تصرف شده استقرار می یابند.

## مشخصه های عملیات محدود

۱- بیش از ۳۰ تا ۴۰ گردان نیرو نیاز نداشته باشد.

۲- تلفات خودی کم باشد تا آسیبی به عملیات گسترده وارد نسازد.

ص: ۱۴

۳- از نظر زمانی کوتاه و زود فرجام باشد.

۴- دارای اهداف و ارزش نظامی - اقتصادی باشد.

۵- در راستای اهداف استراتژیک جنگ باشد.

۶- پیروزی در آن تضمین شده باشد.

به طور کلی عملیات تاکتیکی محدود برای آماده ساختن زمینه عملیات گسترده و استراتژیک، با اهداف زیر طرح ریزی می شود:

۱- وارد کردن حداکثر تلفات و ضایعات به نیروهای دشمن.

۲- عقب راندن نیروی دشمن از اراضی اشغالی که کماکان در تصرف آنها باقی مانده است.

۳- به دست گرفتن ابتکار عمل و ایجاد تحرک در جبهه و خطوط عملیاتی.

۴- گرفتن فرصت و مجال فکر کردن از دشمن و تجزیه نیروهای آن.

۵- جمع آوری اطلاعات و شناسایی منطقه مورد تهاجم.

۶-...

البته اینها بخشی از اهداف عملیات محدود است و بستگی به شرایط خاص سیاسی، اجتماعی و نظامی، اهداف دیگری ممکن است برای آن منظور شود.

به هر صورت، در این دوره نیروی زمینی ارتش سلسله عملیات محدود خود را «ظفر» نام نهاد، که عمدتا تظاهر به تک همراه با اجرای آتش توپخانه بود.

همچنین سپاه پاسداران انقلاب اسلامی پنج عملیات به نام های قدس ۱ تا قدس ۵ را اجرا کرد.

بروز مشکلات بسیار در آماده سازی منطقه فاو (به عنوان عملیات بزرگ سال ۱۳۶۴) در زمینه مهندسی، غافل گیری و...، زمان بیشتری را برای فراهم شدن مقدمات عملیات گسترده می طلبید ضمن آنکه بازتاب و تأثیر سیاسی - نظامی عملیات قدس ۱ موجب شد که از اوایل تیر ۱۳۶۵ عملیات محدود به موازات عملیات اصلی (فاو) مورد توجه قرار گیرد و اهمیت بیشتری به آن داده شود. فرمانده سپاه در جمع

کلیه فرماندهان قرارگاه ها و یگان ها در ۳۰ خرداد ۱۳۶۴ ضمن بیان ضرورت اجرای عملیات های محدود، درباره هدف های آن گفت:

«... در رابطه با جنگ ما می بایستی سه برنامه اصولی داشته باشیم؛ اول عملیات محدود برای زنده نگه داشتن جنگ و به صدا درآوردن شیپور جنگ. هدف دوم، بالا بردن روحیه مردم و رزمندگان و قوی ساختن تیپ و لشکرهاست. تجربه ثابت کرده است، تیپ و لشکری که عملیات نمی کند به مرور از بین می رود، توانش فرسوده می شود، وضع روحی اش را از دست می دهد. در نبرد است که ما می توانیم سازماندهی را قوی کنیم و توان رزمی خود را بالاـ ببریم. پس یکی از خطوط کاری ما انجام عملیات محدود است.»

برادر محسن رضایی افزود:

«مسئله بعدی فشار استراتژیک نظامی به رژیم عراق است. دشمن الآن خودش را به یک جنگ مخصوصی با ما عادت داده است و می فهمد که ما کجا عمل خواهیم کرد، بنابراین همه امکانات و تشکیلات را آنجا جمع کرده و مقابل ما قرار می دهد. خطوط دیگر غیر از این خطوط غیرفعال هستند. تنها خط فعال دشمن خطی است که احساس می کند می خواهیم عملیات انجام دهیم... حال اگر ما بیاییم تصور کنیم که مثلا به صورت مداوم فرض کنیم ۱۵ یگان داریم، هر یگانی در هر ماه دو عملیات انجام دهد، در ماه ۳۰ عملیات می شود. در این صورت، دشمن مجبور است یک فشار و یا یک جهت گیری جدیدی را به سازماندهی رزمی خودش بقبولاند. دشمن یا باید نیروهای احتیاط خودش را تقسیم و تکه تکه نماید... یا باید صبر کند، منتظر حمله بزرگ ما بماند که غافل گیر نشود، یا باید بیاید نیروهایش را تجزیه کند، و در مجموع جهت گیری و یک تغییر اساسی در سازمان رزم دشمن به وجود خواهد آمد. مجبور می شود گردان های اصلی اش را در خط بیاورد و در طول ۱۰۰۰ کیلومتر مرز، خودش را فعال کند، اما نمی تواند فعال شود. چرا که منتظر عملیات اصلی ما می باشد... اگر نخواهد بیاید در خط، عملیات

محدود ما همه اش موفق است و اگر در خط بیاورد، ممکن است فکر کند ما در آینده عملیاتی انجام دهیم، آن موقع نیرویی که رفته در خط تا بخواهد مجددا صرفه جویی در قوا بکند و بیاورد با عملیات اصلی مقابله کند، عقب می ماند. در مجموع، یکی از اهداف عملیات محدود فشار استراتژیک بر دشمن است.»

وی در ادامه صحبت خود، درباره جنبه ی دیگری از عملیات محدود گفت:

«عملیات محدود وقتی انجام می شود، عملیات مهم شما نیز با اینها قاطی است. یعنی دشمن می بیند شما در ۳۰ منطقه تحرک دارید، در ۳۰ منطقه حمله می کنید، آن موقع عملیات مهم شما در آن مناطق گم خواهد شد، لذا دشمن حساسیتش را از دست می دهد.»

پس از مطرح شدن ضرورت عملیات محدود، در ۳۰ خرداد ۱۳۶۴ همه ی قرارگاه ها موظف شدند در منطقه ی خود، محل هایی را برای عملیات محدود و یا نفوذی تعیین کنند. قبل از این تاریخ نیز تصمیماتی اتخاذ شده بود. به عنوان مثال، پس از عملیات موفق قدس ۱، تصرف پاسگاه ها و کمین های منطقه البیضه در شرق دجله تیپ های امام حسن (ع) و ۱۵۵ ویژه شهدا واگذار شد. در مجموع، در طی ماه های تیر، مرداد و شهریور نزدیک به ۲۰ منطقه و یا محور بر اجرای عملیات به شرح زیر مشخص گردید:

- در جنوب؛ جزایر ام الرصاص، قطعه و سهیل در اروندرود، نقاطی در هور مانند البیضه و برخی کمین های عراق در هور، زید و نقاط دیگر.

- در جبهه ی میانی؛ مناطقی از جمله کانی شیخ، چنگوله و قلاویزان.

- در جبهه ی غرب؛ محورهای نوسود، چوارتا و غرب سورن و محور قصر شیرین.

چون همه یگان ها موظف به انجام عملیات محدود شده بودند، بدون استثنا مأموریت هایی به آنان واگذار شد؛ البته به پنج محور توجه بیشتری شد: محور نوسود و چوارتا در غرب و البیضه، زید و جزایر ام الرصاص و سهیل در جنوب.

## سلسله عملیات قدس (قدس ۱ تا ۵)

### اشاره

سلسله عملیات قدس از جمله عملیات های محدودی بود که با اهداف ذکر شده، طی بیش از ۵۰ روز، از ۲۴ خرداد تا ۱۵ مرداد ۱۳۶۴ به اجرا درآمد. از این مجموعه ۴ عملیات در منطقه هور و یک عملیات در منطقه دهلران اجرا شد.

با توجه به اینکه عمده ترین هدف عملیات بدر قطع جاده استراتژیک بصره - العماره بود که به دلایلی دستیابی به آن در این عملیات مقدور نشد، اما در عین حال جایگاه هدف یاد شده در استراتژی جمهوری اسلامی محفوظ بود؛ لذا پس از عملیات بدر، از اولین اهداف عملیات های محدود هر چه نزدیک شدن به جاده بصره - العماره و همچنین دو پاسگاه ابولیله و ابوذکر و نیز ترمیم خط پدافندی در این منطقه بود که عملیات های قدس ۱ و قدس ۲ با این اهداف طراحی شد.

از سوی دیگر دشمن پس از عملیات بدر حساسیت بسیاری به هور نشان داد. طوری که پیش بینی می شد ارتش عراق تلاشی وسیع را برای عقب راندن نیروهای خودی از این منطقه انجام دهد، لذا ضرورت تحکیم و تثبیت مواضع به دست آمده (طی عملیات خیبر و بدر) و نیز اتخاذ موضع تهاجمی در مقابل تعرضات احتمالی دشمن افزون تر شد و عملیات های قدس ۴ و قدس ۵ با این اهداف به اجرا درآمد.

ص: ۱۸

## عملیات قدس ۱

### شناسنامه عملیات

نام عملیات: قدس ۱

رمز عملیات: «یا محمد رسول الله (ص)، یا الله، یا الله، یا الله، قد تری انا فیه ففرج عنی یا کریم، الله اکبر».

منطقه عملیات: قسمتی از منطقه هورالهویزه که در شمال منطقه عملیاتی خیبر و بدر یعنی حدفاصل پاسگاه شط علی و طبر واقع گردیده است.

زمان عملیات:۲۴ / ۳ / ۱۳۶۴ (مصادف با روز جهانی قدس)

هدف: تصرف پاسگاه های دشمن در شمال البیضه (ترابه، ابوذکر، ابولیله و...)

سازمان عمل کننده: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

استعداد نیروهای خودی: ۵ گردان (در مجموع ۸ گروهان) از لشکر ۲۵ کربلا.

استعداد نیروهای دشمن: ۴ گروهان و عناصری از تیپ های ۵۰۶ و ۱۱۴ که در منطقه حضور داشتند.

نتایج: آزادسازی منطقه ای به وسعت حدود ۲۰۰ کیلومتر مربع.

تلفات عراق: حدود ۲۰۰ کشته، ۲۰۰ زخمی و ۹ اسیر.

خسارت عراق: انهدام یک هواپیما، دو هلی کوپتر و ۱۲ پاسگاه سیار و تجهیزات دیگر.

غنائم: ۴ توپ ضدهوایی، ۶ خمپاره انداز، ۳۰ قطعه پل دوبه ای و تعداد زیادی سلاح سبک.

ص: ۱۹

## طراحی عملیات قدس ۱

### انتخاب منطقه

در طرح ریزی و بررسی مانور عملیات بدر، پیش بینی می شد که شمال العزیر یکی از محورهای عمده پاتک دشمن خواهد بود. در این باره تدابیری اندیشیده شد از جمله اینکه لشکر ۲۵ کربلا- که از قبل جهت پدافند و حفظ دستاوردهای عملیات خیبر در هور مستقر شده بود، مأموریت یافت تحت نظارت و هدایت قرارگاهی با نام نجف ۲، ضمن تصرف پاسگاه های دشمن در شمال البیضه (ترابه، ابوذکر و ابولیله و...) هر چه بیشتر خود را به جاده بصره - العماره نزدیک کرده و با اجرای آتش، از اقدامات دشمن برای پاتک جلوگیری نماید.

عمده ترین هدف عملیات بدر قطع جاده استراتژیک بصره - العماره بود، که پس از اجرای عملیات و دست نیافتن به این هدف، تصرف این جاده مهم و حضور در هورالحمار همچنان جایگاه خود را در استراتژی نظامی جمهوری اسلامی حفظ کرد. از سوی دیگر آماده کردن امکانات و زمینه لازم برای اجرای عملیاتی دیگر همچون عملیات بدر جهت رسیدن به اهداف مذکور در کوتاه مدت مقدور نبود، لذا به عنوان حداقل اقدام، حضور بیشتر در هور و هر چه نزدیک تر شدن به جاده بصره - العماره در دستور کار قرار گرفت. در این منطقه از هور که از شمال البیضه تا رودخانه دجله ادامه دارد بهترین محور برای نزدیک تر شدن به جاده بصره - العماره انتخاب گردید. در این مسیر، تصرف پاسگاه های ابوذکر و ابولیله - که می توانست جای پای مناسبی برای ادامه عملیات در این محور و سکوی آتش در جهت مسدود کردن جاده باشد - ضروری تشخیص داده شد.

علاوه بر این، خط پدافندی که پس از تصرف ترابه در این منطقه به وجود آمده بود، احتیاج به ترمیم داشت و اجرای عملیات در اینجا

می توانست ضـمن نزدیـک کردن خط پدافنـدی به دجله و اجرای آتش روی جاده، خط منظم و به هم پیوسـته ای را به وجود آورد.

لشکر ۲۵ کربلاـ که با بهبود فرمانـدهی پس از عملیات بـدر همچنان در منطقه ذکر شـده باقی مانـده بود، مأمور اجرای تـدابیر مذکور گردید.

### موقعیت و وضعیت زمین و آبراه های منطقه عملیات

منطقه مورد نظر قسـمتی از هورالهویزه بود که در شـمال منطقه عملیات خیبر و بـدر در حد فاصل پاسـگاه شط علی و طبر واقع گردیده است. از سمت غرب تا روستاهای الزجیه و الحسان، از سمت جنوب تا روستای البیضه و از سمت شمال تا پاسگاه ترابه در محدوده این منطقه عملیاتی واقع شده بود.

زمین منطقه: به علت آنکه منطقه عملیـات قبـل از گسـترش هور منطقه ای مسـکونی بوده، عمق آب در این قسـمت کم است و خشـکی هـای بیشـتری نسـبت به سـایر منـاطق در آن وجود دارد. مهم ترین خشـکی هـای منطقه عملیـات بعـد از ترابه (که در عملیات بدر تصرف شد)، عبارت بودند از پاسگاه ابوذکر، روستای ابولیله و خشکی های اطراف آن.

آبراه ها: آبراه هایی که در منطقه عملیات بیشتر اسـتفاده می شدنـد، عبارت بودند از: آبراه های کسـر، صف، شـعبان، مشـروع، خیطه، اعظم، معارج، نهروان و الحسان.

### موقعیت نیروهای خودی قبل از عملیات

لشکر ۲۵ کربلاـ برای حفـظ منطقه و امکان حضور فعال در آن و بالا بردن کیفیت، سـطح آموزش و تجربه نیروهایش، در این منطقه خطی پدافندی به طول ۴۰ کیلومتر تشکیل داد و ۴ گردان نیرو در آن مستقر کرد. هر گردان موظف بود بدون درگیری و تـا جایی که امکان دارد خود را به مواضع دشـمن نزدیـک کنـد. از این رو نیروها با یـک خیز کاملا مؤثر و بـدون درگیری به صورت ایجاد کمین در مقابل

دشـمن جلو رفتند، طوری که در بعضـی محورها به فاصـله ۱ تا ۲ کیلومتری مواضع عراقی هـا رسـیدند. این خیز موجب شـد تا جنـوب آبراه ترابـه در آبراه اعظم، کمین هـا به نحـوی به طرف دشـمن ایجـاد شونـد که الحـاق بین خط ترابه - نهروان برقرار گردد.

## شناسایی

پس از واگذاری مأموریت به لشکر ۲۵ کربلا، نیروهای اطلاعات این لشکر شناسایی منطقه را به طور مستمر و با جدیت شروع کردنـد و چون برای عملیات ۴ هدف (پاسـگاه ابوذکر، روسـتای ابولیله، برکه مختار و کمین دژبانی در عقبه دشـمن) مشخص شده بود، شـناسایی ها از ۴ محور آبراهای صف، خیطه، معارج و اعظم انجام می شـد. با پیشـرفت کار و تسـلط نیروها بر منطقه عملیات مقرر گردید که برای هر هدف ۲ معبر شناسایی شود، لذا کار شناسایی در ۸ معبر ادامه یافت.

نیروهای شـناسایی با لباس غواصی و شنا در زیر آب خود را تا نزدیکی های دشمن می رساندند، اما دشمن از ساعت ۹ شب تا روشـنایی صـبح حدود هر نیم ساعت با کلیه سلاح های خود مانند ضدهوایی، تیربار و خمپاره، روی نی زارها و آبراه ها آتش می ریخت که برای رزمنـدگان مشـکلات زیادی ایجاد می کرد و احتمال تلفات نیروها را افزایش می داد. (۱) با این حال بنابر تأکید فرمانده لشکر مبنی بر

ص: ۲۲

---

۱- ۱. در واقع شـناسایی در هور، دشواری و معضـلات فراوان داشت، زیرا از یک سو وجود آبراه های متعـدد و از سوی دیگر کمین هـای احتمـالی دشـمن که بعضـا به صـورت سـیار بـود و همچنین مواضـع و موانـع دشـمن به منزله عوامـل بازدارنـده در شناسـایی ایجـاد مشـکل می کردنـد. بر این اسـاس، گـم شـدن عناصـر شـناسایی (اوایل کار) امری غیرمنتظره نبود چنانچه بارها عناصـر شناسایی راه خود را گم کرده، سپس با شنا کردن مسافتی طولانی و گاه در صورت خستگی مفرط، با خواباندن نی ها و استراحت بر روی آن، خود را آرام آرام به مواضع خودی می رساندند. برای مثال برادر بشارت که بعدا به شـهادت رسید، از قبل از عملیات بدر به مرخصی نرفته بود، وی مرتبا به صورت داوطلبانه به شناسایی می رفت و تقریبا رکورد شناسایی و نیز گم شـدن در هور و مانـدن در آب را شکسـته بود. وی یـک بـار بیش از ۶۵ سـاعت، یعنی چیزی نزدیـک به ۳ شـبانه روز در هور سرگردان بود و بالاـخره شـناکنان خود را به مواضع نیروهـای خودی رسانیـد. غیر از گم شـدن نیروها، مسئله برخورد با کمین دشـمن و شهادت نیز وجود داشت. چنان که یکی از شب ها سه نفر غواص با یک بلم به شناسایی رفته، دو تن از آنها در نقطه ای در نزدیکی مواضع دشمن از بلم بیرون آمدند، نفر سوم در لابه لای نی زار همراه بلم به انتظار می ایستد، دو نفر غواص راه خـود را به طرف پاسـگاه ابـوذکر ادامه می دهنـد و در این میـان به موانـع دشـمن برخورد می کننـد. در این اثنـا وقـتی برادران شناسایی در فاصله ۱۰۰ متری با دشمن، قرار می گیرند، ناگهان با رگبار آتش عناصر عراقی مواجه می شوند. برادران بلافاصله به زیر آب می رونـد تـا از آتش دشـمن در امان باشـند، اما یکی از برادران بر اثر اصابت تیر به شـهادت می رسـد و میان سـیم خاردار حلقوی گیر می کنـد برادری که همراه وی بوده هر چه سـعی می کند تا برادر شـهید را به عقب منتقل کند، موفق نمی شود؛ لـذا او را در لابه لای نی زار اسـتتار نموده، مبادرت به پخش کردن آب خون آلود که بر اثر اصابت تیر ایجاد شـده بود،

می نمایـد و سـپس به نزد برادر دیگری که در انتظـار بوده بر می گردد و روز بعـد بـا امکانـات بیشتر جهت انتقـال جنازه برادر شهید مراجعه می کنند که خوشبختانه دشمن متوجه نمی شود و لذا انتقال جسد به عقب با موفقیت انجام می گیرد.

شناسایی کامل مواضع دشمن، در مجموع ۱۵۰ تیم شـناسایی به منطقه اعزام شد که با تلاش آنها هیچ نقطه ابهامی در شناسایی مواضع دشمن باقی نماند.

### مواضع و استعداد نیروهای دشمن

دشـمن در این منطقه از مواضع و موانع مختلف برخوردار بود، از جمله بشکه فوگاز (ناپالم) و سیم خاردار حلقوی (که بعضا تا ۱ متر روی آب و چند رده در زیر آب قرار داشت)، تنها نمونه ای از موانع دشمن بود.

عراقی ها در اطراف پاسـگاه ابوذکر و روی خشـکی اطراف آن سنگرهای متعددی احداث کرده بودند. همچنین در روی برکه مختار، علاوه بر سـنگر، کمین سـیار نیز گذاشته بودند که به صورت زیگزاگی یک دیگر را می پوشاند و عامل مؤثر در تأمین پاسگاه ابوذکر به شمار می رفت.

در این منطقه از دشمن سه گروهان کماندویی (یک گروهان در پاسگاه ابوذکر، یک گروهان در پاسگاه ابولیله و یک گروهان در برکه مختار) استقرار داشتند. یک گروهان هم پشت برکه مختار در احتیاط نزدیک بود. علاوه بر این، عناصری از تیپ های ۵۰۶ و ۱۱۴ از لشکر ۲۵ ارتش عراق در منطقه مستقر بودند.

دشمن همچنین به منظور کنترل بهتر منطقه، با هلی کوپتر و هواپیمای پی.سی.۷ مرتبا گشت شناسایی انجام می داد و بعضا روی مواضع خودی اجرای آتش می کرد.

### طرح مانور

منطقه عملیات به دو محور تقسیم گردید و دو عقبه «طبر» و «شط علی» برای آن مشخص شد. طبق برآوردی که از منطقه و وضعیت دشمن به عمل آمد، مقرر گردید ۵ گردان (جمعا با استعداد ۸ گروهان) از رزمندگان وارد عمل شوند. مسیر محور اول از طبر به آبراه کسر، پاسگاه ترابه و آبراه نهروان ختم می گردد. مسیر محور دوم نیز از شط علی به آبراه صف و از آنجا به پاسگاه های ابوذکر و ابولیله منتهی می شود.

بر اساس برنامه ریزی انجام شده مقرر گردید یک روز قبل از عملیات یک گروهان از گردان امام محمدباقر (ع) با استفاده از آبراه معارج که نیروهای عراقی هیچ مانعی در آن نداشتند، به عقبه دشمن رفته در آنجا مستقر شوند.

### پشتیبانی عملیات

واحد پدافند هوایی چهار توپ ضدهوایی ۵ / ۱۴ میلی متری را که روی پل های شناور نصب شده بود، جهت استقرار در آبراه نهروان، برکه مختار، آبراه معارج و آبراه صف - خیطه در نظر گرفت (۱) .



---

۱- ۲. درباره نحوه مقابله با حملات هوایی دشمن، فرمانده لشکر ۲۵ کربلا چنین اعلام می کند: «ما توپ ها را آماده کردیم و گفتیم بروید به منطقه و در نی ها پنهان شوید و از صبح عملیات آماده باشید، به آنها گفتیم هلی کوپتر و هواپیماهای دشمن را نزنید تا آنها بیایند در منطقه و وقتی اطمینان حاصل کردند کسی نیست و آمدند بالای سر شما، بعد آتش کنید تا دشمن غافلگیر شود.».

واحد ادوات لشکر نیز ۴ قبضه مینی کاتیوشا، ۲۳ قبضه تیربار و دوشکا و ۳ قبضه توپ ۱۰۶ میلی متری به طور شناور در آبراه ها و برکه های صف، ترابه، مشروع و مختار برای پشتیبانی مؤثر از نیروها در نظر گرفت.

همچنین دو اورژانس (یکی در آبراه اعظم و دیگری در آبراه شعبان صف) آماده امدادرسانی به مجروحان بود.

## شرح عملیات

### اشاره

زمان عملیات با در نظر گرفتن وضعیت و شروع فعالیت دشمن در منطقه، مشخص گردید. قوای دشمن از ساعت ۹ شب به بعد تیراندازی و اجرای آتش کور را شروع می کردند، لذا ساعت شروع عملیات و شروع درگیری ساعت ۸ شب اعلام شد.

از بعد از ظهر روز جمعه ۲۴ / ۳ / ۱۳۶۴، مطابق با روز قدس، فعالیت برای حرکت نیروها به سوی دشمن شروع شد. در کنار ساحل شناورهایی که حامل مهمات و تدارکات هستند آماده حرکتند. نیروها در خطوط پدافندی در حال تجهیز و آمادگی برای سوار شدن در بلم ها می باشند. فرماندهان گروهان ها نیز مشغول تیم بندی بلم ها و به ستون کردن آنها برای حرکت به طرف هدف می باشند. هنوز آفتاب غروب نکرده بود که رزمندگان سوار بر ۹۰ شناور (بلم و چینکو) پیشروی خود را از پنج محور (آبراه های صف، خیطه، معارج، اعظم و نهروان) به سمت دشمن آغاز کردند.

ساعت ۸ شب فرا رسیده است ولی هنوز هیچ یک از محورها درگیری با دشمن را اعلام نکرده اند، در این حال مشکلی هم در مقر فرماندهی بروز می کند و آن اینکه لحظاتی قبل از عملیات بر اثر وزش باد برگه کدهای مخابراتی عملیات لابه لای نی ها گم می شود.

در محور خیطه، دشمن ساعاتی قبل از عملیات کمینی جدید در آبراه اصلی این محور گذاشته بود که نیروها مدتی را معطل آن شدند چون باید ابتدا کمین را منهدم و بعد به روستا تک می کردند.

با رسیدن زمان درگیری فرمانده لشکر برای سرعت دادن به گردان ها فشار می آورد تا درگیری با دشمن را شروع کنند. رزمندگان به تدریج به دشمن رسیدند و برای درگیری اعلام آمادگی کردند. بالاخره در کلیه محورها رزمندگان از موانع و سیم خاردارها عبور

ص: ۲۶

کردند. لحظاتی قبل از ساعت ۹ شب دشمن طبق برنامه قبلی و شاید هم به دلیل هوشیاری از طریق شنود، متوجه حضور نیروها شد و به شلیک خمپاره منور و به رگبار بستن نی زارها اقدام کرد، خصوصا در محور پاسگاه ابوذکر که به تلفاتی از گردان یا رسول (ص) منجر شد.

با تلاش و جست و جوی عده ای از برادران برگه کدهای مخابراتی پیدا شد و سرانجام نزدیک ساعت ۹ شب کلیه گروهان ها برای درگیری با دشمن اعلام آمادگی کردند.

در همین زمان فرمانده لشکر ۲۵ کربلاـ با قرائت رمز عملیات «یا محمد رسول الله، یا الله، یا الله، قد تری انا فیه ففرج عنی یا کریم، الله اکبر» دستور آغاز عملیات را صادر کرد.

در پی آن فرماندهان کلیه محورها با پاسخ به پیام رمز فرماندهی، عملیات خود را شروع کردند. تقریبا در تمامی محورها غواص های پیشرو موفق شده اند خود را به زیر پای دشمن رسانده و منتظر نیروهای عمل کننده بمانند.

در محور صف، رزمندگان با انهدام یک کمین که شب گذشته ایجاد شده بود به طرف روستای ابولیله هجوم بردند.

نیروهای عمل کننده از آبراه مشروع نیز سریعا به هدف رسیدند و غواص ها وارد عمل شدند. اولین غواص وارد ساحل دشمن شد و یک نارنجک داخل سنگر عراقی ها انداخت که نارنجک عمل نکرد و آنها بیرون ریختند. در اینجا غواص خود را از جنگ تن به تن کنار کشید و رزمندگان دیگر روی دشمن آتش گشودند که از همین جا درگیری شروع شد. هم زمان نیروهای بلم سوار از راه رسیدند و در ساحل نزدیک روستا پیاده شدند. وقتی توجه دشمن به این سمت معطوف گردید، نیروهای دشمن در معبر اصلی تک (آبراه خیطه) سست شدند طوری که نیروهای گردان مسلم به سرعت در ساحل پیاده شدند و درگیری را شروع کردند.

قسمتی از نیروهای گردان امام محمد باقر (ع) که در انتهای آبراه مشروع به قصد زدن عقبه دشمن، پای کمین دژبانی نشسته بودند، با

اعلام رمز عملیات، حمله را شروع کردند و شلیک اولین آر.پی.جی آنها باعث انفجار مهمات دژبانی شد و نیروهای دشمن به آب ریختند و شروع به تیراندازی کردند. در این حال نیروهای بلم سوار که کمین را محاصره کرده بودند، تیراندازی عراقی ها را پاسخ دادند و درگیری پس از ۳ دقیقه خاتمه یافت. برادران منطقه را پاک سازی کردند، عده ای از نفرات دشمن را اسیر کردند و در جناحین آبراه گسترش یافتند.

در محور خیطه یک دسته از نیروهای گردان یا رسول الله (ص) با توجه به عمق کم آب، در ۵۰۰ متری دشمن از بلم پیاده شدند و با کشیدن شناور حامل مهمات روی آب، به طرف دشمن حرکت کردند. در این محور دشمن نسبت به سایر محورها هوشیارتر است و تنها محوری است که غواص ها نتوانسته اند از قبل خود را به ساحل دشمن برسانند. آنان در چند متری ساحل در لابه لای نی ها زیر آب رفته اند، دشمن گه گاهی منور می زند و یا به رگبار می بندد. نیروهای دسته تأمین به ۱۵۰ تا ۱۰۰ متری دشمن رسیده در لابه لای نی زارها گسترش یافته اند. چون تلاش غواص ها جهت رسیدن به ساحل دشمن بی نتیجه مانده است، دسته تأمین با دستور فرمانده عملیات هم زمان اجرای آتش کردند. این نیروها معبری به عرض ۱۰ متر را پاک سازی کردند و آبراه جهت ورود نیروهای عمل کننده باز شد. طولی نکشید که کلیه نیروهای بلم سوار در ساحل پیاده شدند و با اندک درگیری وارد ساختمان پاسگاه شده بر آن تسلط یافتند. درگیری پاسگاه ابوذکر بیش از ۷ دقیقه طول نکشید.

نیروهای عمل کننده در محور آبراه اعظم نیز با مأموریت تک به شمال برکه مختار، در پای کمین های این برکه منتظر هستند و قرار است عملیات ایذایی انجام بدهند. این نیروها با اجرای آتش روی کمین های دشمن با انبوه آتش چند کمین دشمن از چند جناح دیگر مواجه شدند و پس از لحظاتی مجبور شدند مقداری عقب کشیده و با درگیری از دور، خط را فعال نشان بدهند.

در محور آبراه نهروان نیروهای گردان امام حسین (ع) به جنوب برکه ی

مختار تک کردند. پس از شروع درگیری در این محور، نیروهای خودی از چند جناح با انبوه آتش کمین ها مواجه شدند که به درگیری پراکنده با دشمن ادامه دادند و به انتظار رسیدن ادوات و توپ ۱۰۶ میلی متری ماندند.

درگیری در روستای ابولیله در دو محور ادامه دارد و نیروها وارد روستا شده اند، اما دشمن هنوز مقاومت می کند. رزمندگان هم زمان با درگیری در روستا، به دو تا از کمین های خشکی روستا نیز حمله کردند. پس از چند لحظه هر دو کمین منهدم شدند و نیروهایشان در آب رفتند و از لابه لای نی زارها فرار کردند.

کمین بین پاسگاه و روستا در آبراه مشروع در شروع درگیری با اندک مقاومتی سقوط کرد و بیشتر نیروهای آن در لابه لای نی زارها فرار کردند. از جمله دلایلی که موجب درگیری طولانی در روستا شد مقاومت یکی از کمین های نزدیک روستا بود. هم زمان با شروع عملیات یک دسته از نیروهای گردان مسلم در آبراه صف تا ۲ کیلومتری روستای البیضه پیش رفتند و جهت سد کردن هر گونه فعالیت و پاتک دشمن از این محور در جناحین آبراه گسترش یافتند. چند دقیقه پس از شروع عملیات وضعیت کلی بدین شرح است:

- پاسگاه ابوذکر سقوط کرده است.

- دو تا از کمین های نزدیک روستای ابولیله منهدم شده اند.

- کمین بین پاسگاه و روستا در آبراه مشروع منهدم شده است.

- کمین دژبانی در انتهای آبراه مشروع که عقبه دشمن محسوب می شود، منهدم گردیده است.

- درگیری در روستای ابولیله و برکه ی مختار همچنان ادامه دارد.

- در ساعت ۲۱:۱۰ به دستور فرماندهی قایق های حامل توپ های ۱۰۶ میلی متری و قبضه های مینی کاتیوشا به سرعت خود را به محل های درگیری رساندند.

- با تدبیر و تلاش فرمانده ی محور صف، کمین کنار روستای ابولیله منهدم شده و درگیری فقط در روستا ادامه دارد.

- در محور پاسگاه ابوذکر دشمن یکی از بشکه های مواد ناپالم را منفجر کرد. در این انفجار نیروهای خودی آسیبی ندیدند و ۲ نیروی دشمن در حین فرار آسیب دیدند.

- ساعت ۲۱:۱۵ یک قایق حامل یک توپ ۱۰۶ به منطقه برکه مختار رسید. این قایق که برای زدن کمین ها در حال عبور از لابه لای نی ها بود، ناگهان با یک کمین شناسایی نشده برخورد کرد و باعث هوشیاری دشمن شد که به دنبال آن دشمن با شلیک یک نارنجک آتش زا قایق را منهدم کرد. این نیروهای این قایق یک تن شهید و یک تن زخمی شد که با قایق دیگری به عقب منتقل شدند.

- در همین زمان دشمن در محور روستای ابولیله یکی دیگر از بشکه های ناپالم را منفجر کرد که در این انفجار نیز به نیروهای خودی آسیبی نرسید.

- در ساعت ۲۱:۱۸ در محور نهروان قایق های حامل توپ ۱۰۵ میلی متری و مینی کاتیوشا به منطقه عملیات رسیدند و با برنامه ریزی قبلی روی اتوبان بغداد - بصره شروع به اجرای آتش کردند.

- بر اساس گزارش دیده بان ها اتوبان مذکور بسته شده و در دو طرف اتوبان در مناطق العزیر و جنوب الکساره تجمع ماشین های چراغ روشن مشاهده می شود.

- در ساعت ۲۱:۲۰ با یک تلاش وسیع از دو محور، روستای ابولیله کاملا پاک سازی و عده ای نیز اسیر شدند. گاهی از اطراف پاسگاه ابوذکر و روستای ابولیله تیراندازی های پراکنده ای انجام می گیرد که با انبوه آتش نیروهای خودی خاموش می گردد. در این حال فرمانده پاسگاه ابوذکر که همراه با یک سکان دار فرار کرده بود، در دام نیروهای گردان امام محمدباقر (ع) افتاد و در درگیری کشته شد و سکان دار قایق نیز مجروح و اسیر شد و قایق منهدم گردید.

- حدود ساعت ۲۲ عده ای از نیروهای دشمن در حال فرار در آبراه مشروع به دام نیروهای خودی افتادند که تعدادی کشته و تعدادی اسیر شدند.

حدود نیمه شب وضعیت کلی عملیات چنین است: در کل منطقه عملیات، دشمن فقط در برکه مختار حضور دارد که آن هم در محاصره رزمندگان است. جنوب برکه یعنی بین نیروهای گردان امام حسین (ع) و گردان امام محمدباقر (ع) هنوز الحاق صورت نگرفته و باز است و راه فراری برای دشمن می باشد. از جمله دلایل ناموفق بودن تک در برکه مختار ضعف در شناسایی آن بود، اولا ـ نیروهای شناسایی به طور کامل کمین های برکه مختار را شناسایی نکرده بودند و در ثانی برای یک کمین دو معبر تک مشخص کرده بودند و فکر می کردند این دو معبر برای دو کمین است. شب عملیات وقتی نیروهای غواص به طرف کمین می رفتند متوجه یک دیگر شده و ابتدا هر کدام فکر می کردند که دیگری دشمن است تا اینکه یک دیگر را شناختند و هر دو با هم به کمین حمله کردند که به دلیل تسلط کمین دیگر بر آنها، موفق نبودند. در مجموع به تعدادی از کمین های برکه حمله نشد و به تعدادی هم که حمله شد موفقیت آمیز نبود.

### روز اول عملیات (۲۵ / ۳ / ۱۳۶۴)

نزدیک صبح، یک توپ ۱۰۶ میلی متری در آبراه صف اجرای آتش روی روستای البیضه را شروع کرد، قبضه توپ دیگر ۱۰۶ میلی متری در انتهای آبراه مشروع جهت مقابله با پاتک دشمن استقرار یافته و آماده است. همچنین یک مینی کاتیوشا در ترابه به طرف جاده ی بصره - بغداد و یکی دیگر روی الکساره و دهات اطراف آن اجرای آتش می کند.

با روشن شدن هوا از هر محور ۲ تا ۳ قایق به گشت زنی پرداختند و تعداد زیادی از نیروهای دشمن را اسیر کردند و عده ای را که قصد تیراندازی و مقاومت داشتند، به رگبار می بستند. از سوی دیگر دشمن با روشن شدن هوا فعالیت هوایی خود را در منطقه شروع کرد. در ابتدا هواپیماهای پی.سی.۷ و هلی کوپترها برای شناسایی به منطقه عملیات آمدند ولی به دلیل آنکه از وضعیت عملیات اطلاعی نداشتند،

اجرای آتش نمی کردند.

در این زمان توپ های ضدهوایی به سوی منطقه عملیاتی حرکت کردند و در نقاط مشخص شده استقرار یافتند. فرمانده لشکر به آنها تأکید کرده بود که تا پرنده های دشمن کاملا در تیررس نیامده، تیراندازی نکنید. طولی نکشید که یک هلی کوپتر دشمن با آتش سلاح های پدافند در منطقه برکه مختار، سقوط کرد. همچنین یک هواپیمای پی.سی.۷ دشمن نیز به وسیله موشک سهند در منطقه نهروان سرنگون شد.

در اوایل روز نیروهای عراقی با قایق های حامل سلاح های دوشکا و ۱۰۶ و تیربار و نیرو همراه با هواپیما و هلی کوپتر پاتک سنگینی را اجرا کردند که با مقابله به موقع و غافل گیرانه نیروهای کمین در آبراه مشروع مواجه گردیدند. چون رزمندگان در لابه لای نی زارها مخفی شده بودند و دشمن از وضعیت منطقه اطلاعی نداشت لذا عراقی ها به دام نیروهای خودی افتادند و تلفات بسیاری دادند. باقی مانده قوای عراقی نهایتا با مقاومت اندک و به جای گذاشتن تلفات زیاد فرار کردند.

پس از چند ساعت، پاتک دوم، سنگین تر و با قوای بیشتری اجرا شد که آن هم با مقاومت برادران و فعالیت چشم گیر توپ ۱۰۶ میلی متری، به عقب نشینی و تلفات دشمن منجر شد.

برادر مرتضی قربانی پاتک های دشمن را چنین توصیف کرد:

«روز اول فشار آن قدر زیاد بود که ما گفتیم الآن تمام بچه ها را می زنند عقب ولی بچه ها ایستادند. تا موقع ظهر برادران درصدد پاک سازی برکه مختار بودند.»

در طول روز و در حالی که رزمندگان درصدد پاک سازی برکه مختار بودند، صدای پرواز هلی کوپترها دائما شنیده می شد ولی چیزی مشاهده نمی گردید. در اواخر روز برادران متوجه شدند که از طرف کمین های برکه مختار دیگر هیچ گونه تیری شلیک نمی شود و فعالیتی به چشم نمی خورد. پس از آن رزمندگان به اطراف برکه به طرف کمینی رفتند و متوجه شدند که کمین ها خالی شده و پرواز هلی کوپتر در روز برای

هدایت آنها جهت فرار از منطقه بوده است. استعداد دشمن در برکه مختار حدود یک گروهان بود که همگی فرار کردند.

## روز دوم و سوم عملیات (۲۷–۲۶ / ۳ / ۱۳۶۴)

صبح روز ۲۶ / ۳ / ۱۳۶۴ فاصله بین گردان امام حسین (ع) و گردان امام محمدباقر (ع) در جنوب برکه مختار توسط گردان امام حسین (ع) پوشانده شد و این خط تکمیل گردید.

تا ظهر همین روز دشمن در محور آبراه مشروع دو بار دیگر پاتک کرد که با مقابله به موقع نیروهای خودی دفع شد.

روز سوم عملیات (۲۷ / ۳ / ۱۳۶۴) یک هلی کوپتر عراقی که برای گشت زنی به منطقه عملیات آمده بود با آتش پدافند خودی منهدم شد و اطراف روستای البیضه سقوط کرد. از این پس دیگر هیچ پرواز مؤثری انجام نگرفت و دشمن تنها با هواپیمای پی.سی.۷ به اجرای آتش کور می پرداخت. در این باره شنود خودی گزارش می داد که خلبان های دشمن می گویند در منطقه عملیات آتش ضدهوایی زیاد است و ما نمی توانیم پرواز کنیم.

## نتایج عملیات

### اشاره

در این عملیات منطقه ای به طول ۱۵ و عرض ۱۳ کیلومتر (حدود ۱۸۰ تا ۲۰۰ کیلومتر مربع) از تصرفات دشمن به دست رزمندگان اسلام فتح شد. موقعیت نیروهای خودی پس از عملیات از شمال به جنوب چنین بود:

در ۵ کیلومتری الحسان و در ۴ کیلومتری دجله و الزجیه و ۶ کیلومتری اتوبان بغداد - بصره، و در قسمت جنوبی در ۲ کیلومتری البیضه.

### تلفات دشمن

یک گردان کامل از تیپ ۲ حطین منهدم گردید و ضربات سختی به

این تیپ وارد شد، همچنین تعدادی از عناصر تیپ های ۵۰۶ و ۱۱۴ و لشکر ۲۵ دشمن کشته یا اسیر شدند.

در مجموع از نیروهای دشمن حدود ۲۰۰ تن کشته، ۲۰۰ تن مجروح و حدود ۱۰۰ تن اسیر شدند و ۱۵ قایق، ۱ هواپیمای پی.سی.۷ و ۲ هلی کوپتر آنها منهدم گردید.

در این عملیات ۴ توپ ضدهوایی، ۶ خمپاره انداز، ۲۰ قطعه پل خیبری، ۱۰ قطعه پل دوبه ای و تعداد فراوانی سلاح به غنیمت گرفته شد.

### خسارات خودی

در این عملیات تعداد ۴۰ تن از رزمندگان شهید، ۳۰ تن مجروح و ۳ تن در هور مفقود شدند.

از نظر امکانات، یک توپ ۱۰۶ میلی متری با قایق آن و یک قایق حامل دوشکا منهدم شد و به چند قایق هم ترکش اصابت کرد که قابل ترمیم است.

### ویژگی های عملیات قدس ۱

عملیات قدس ۱ دارای ویژگیهایی بود که در موفقیت نقش مؤثری داشتند، از جمله:

۱- به کارگیری کلیه نیروهای لشکر.

۲- اجرای صحیح مانور عملیات.

۳- رعایت اصل غافل گیری.

۴- تلاش مستمر فرماندهی جهت آمادگی و هدایت عملیات.

۵- تعویض نیروهای دشمن یک روز قبل از عملیات.

۶- بستن عقبه دشمن (انتهای آبراه مشروع - الکساره که تنها عقبه دشمن محسوب می شد) هم زمان با شروع عملیات.

## عملیات قدس ۲

### اشاره

پس از عملیات موفق قدس ۱ اوضاع منطقه عملیاتی به گونه ای بود که ضرورت اجرای یک عملیات دیگر را جهت تحکیم و تثبیت هر چه بیشتر موقعیت و خط پدافندی نیروهای خودی و متقابلاً هر چه آسیب پذیرتر کردن دشمن و ایجاد تزلزل در خطوط پدافندی آن، ایجاب می کرد. پس از اجرای عملیات قدس ۱، دشمن در این منطقه چند بار پاتک نمود و چون هر بار ضربه ی سختی خورد، موضع کاملاً پدافندی به خود گرفت و پس از شناسایی و دریافتن وضعیت خود در منطقه به ایجاد استحکامات و تقویت منطقه اقدام کرد.

مناطق حساس و آسیب پذیر دشمن عبارت بودند از:

۱- الحسان و آبراه مقابل آن: در این منطقه، دشمن تا آبراه الکساره را با به کارگیری نورافکن و نیروهای پیاده و بهره گیری از یگان زرهی و همچنین استقرار نیروهای بیشتری در آبراه مقابل پوشش داد و آن را تقویت کرد. از سویی اجرای آتش شدید روی مواضع رزمندگان در منطقه نهروان و روبه روی آن نشانه ی وحشت زیاد دشمن در این منطقه بود.

۲- آبراه الکساره: نیروهای عراقی در این منطقه از چند جناح تهدید می شدند.۱- نهروان ۲- انتهای برکه مختار ۳- سمت چپ برکه مختار تا پنج راه الکساره - ابولیله و برکه مختار که جهت تقویت خود به سرعت با شناورها خطی متراکم در این آبراه ایجاد کردند.

۳- البیضه و آبراه البیضه - الکساره: دشمن این آبراه را در سمت چهارراه مواصلاتی (چهارراه دژبانی عراقی ها) به سمت جنوب به شدت تقویت می کرد و در صورتی که از محور غرب الکساره و یا جنوب البیضه اقدام به تک می کرد و به موفقیت هایی دست می یافت به ناچار

نیروهای خودی می بایـد تا چهارراه معارج – مشـروع عقب می رفتنـد و در این صورت جبهه خودی در این منطقه بنا به دلایل زیر آسیب پذیر می شد:

– جنـاح دادن به دشـمن در سـمت چپ الـبیضه، افزایش نیروی پدافنـدی برای تـأمین منطقه و نیز (در صـورت تحرک دشـمن) عقب نشینی از چهارراه معارج – مشروع.

– جناح دادن به دشمن از سمت چپ برکه مختار آسیب پذیری را افزایش می داد.

– قطع ارتباط محورهای غرب الکساره و جنوب البیضه.

– برقراری ارتباط دشمن در منطقه، ترمیم در جناحین، مرتفع کردن نقاط ضعف و کاهش نیروی پدافندی در خط.

**اهداف عملیات**

با توجه به موارد ذکر شده که آسیب پذیری جبهه خودی را در این منطقه نشان می داد و همچنین حاکی از حمله قریب الوقوع دشـمن بود و نیز نشـانه تلاـش عراقی هـا برای تأمین نقاط آسـیب پـذیر خود به ویژه در محور البیضه بود، لشـکر ۲۵ کربلا که عملیات قدس ۱ را در این منطقه اجرا کرده بود و مأموریت پدافنـد این منطقه را به عهده داشت، عملیاتی را با هدف جلوگیری از تک احتمالی دشـمن و مرتفع نمودن نقاط ضـعف خودی در این منطقه و تبـدیل آن به قوت و همچنین آسـیب پـذیر کردن دشمن و به دست گرفتن ابتکار عمل طرح ریزی کرد.

ص: ۳۶

## شرح عملیات

### اشاره

رزمندگان لشکر ۲۵ کربلا در ساعت ۲ بامداد ۶ / ۴ / ۱۳۶۴ به سوی خط دشمن حرکت کردند و ۲ تن از غواصان پیشرو این لشکر نیز از آبراه اصلی پیش رفتند تا نیروهای احتیاط (دوشیکا) - که قرار بود از محور سمت چپ آبراه و بلافاصله پس از درگیری حرکت نمایند - به آنجا برسند و به طرف دشمن تیراندازی کرده، برای باز نمودن آبراه مبادرت به پشتیبانی کنند اما به دلیل روشن شدن هوا، حتی در صورت انهدام کمین، اولاً فرصت برای پیشروی و الحاق با جناح راست کافی نبود و از طرفی محور راست نیز تقریبا متکی به محور چپ بود، لذا به نیروها دستور عقب نشینی داده شد.

بلافاصله پس از بازگشت نیروها سازماندهی مجدد آنها و توجیه مأموریت انجام گرفت و رزمندگان در ساعت ۱۹ همین روز حرکت کردند. قرار بود ساعت ۲۱ درگیری شروع شود، اما یکی از غواصان که حرکات دشمن را زیر نظر داشت، گزارش داد که یک قایق عراقی مجهز به تیربار و آرپی جی، راه کار محور راست را مسدود نموده است و برای اولین پایگاه دشمن تأمین کافی به وجود آورده است. این عامل و عوامل دیگری موجب شد تا عملیات پس از غروب ماه، در ساعت ۲۴ آغاز شود.

به محض شروع درگیری در محور سمت راست، قایق دشمن و کمین اول و در محور سمت چپ، پایگاه اول و سوم سقوط کردند و نیروهای آنها به هلاکت رسیدند. نیروهای پایگاه دوم دشمن نیز بلافاصله با فشار رزمندگان محور چپ تسلیم و یا کشته شدند. در ادامه عملیات رزمندگان محور راست و محور چپ با تلاش بیشتر دو پایگاه دیگر دشمن را به سقوط کشاندند و پس از الحاق، در دو آبراه مقابل به پیشروی ادامه دادند.

ص: ۳۷

از افراد دستگیر شده در پایگاه های دشمن بلافاصله خواسته شد محل دیگر پایگاه های عراقی را به خصوص پایگاه هایی که در پشت سر آنها در دو آبراه فرعی البیضه قرار داشت مشخص نمایند.

بر اساس اطلاعات به دست آمده از اسیران، روی مواضع دشمن اجرای آتش شد که تعدادی از عراقی ها کشته یا زخمی شدند. همچنین عملیات الحاق و استقرار در آبراه ها و تأمین و امنیت منطقه تا ساعت ۱:۳۰ بامداد پایان پذیرفت. در جریان این عملیات یک تن از نیروهای خودی شهید و تعدادی مجروح شدند.

### عملیات فریب و ایذایی همزمان با عملیات اصلی

رزمندگان لشکر ۲۵ کربلا که در انتهای برکه مختار و منتهی الیه سمت چپ آن تا چهارراه دژبانی و در محور نهروان مستقر بودند با اجرای تک ایذایی و فریب به دشمن نزدیک شده و با آتش سنگین آنها را به خود مشغول کردند.

گفتنی است که به محض درگیری تعداد بسیاری نورافکن در منطقه روشن شد که به طور خودکار و به صورت برف پاک کن اتومبیل فعالیت داشتند و هم زمان تیربارهای دشمن شروع به فعالیت نمودند. عراقی ها با انواع سلاح ها منطقه را زیر آتش گرفتند، به گونه ای که در ساعت ۱:۴۵ بامداد آتش آنچنان شدید بود که کلیه ترددها در آبراه ها، به خصوص تردد در آبراه معارج - مشروع قطع شد.

نکته قابل توجه اینکه آتش دشمن در منطقه آزاد شده که بیشتر نیروهای خودی در آن محل بدون پوشش استقرار یافته بودند، به مراتب کمتر بود. در ادامه ی اجرای آتش، دشمن اولین پاتک خود را در ساعت ۴:۳۰ صبح از دو طرف آبراه شروع کرد که خیلی سریع خنثی و سرکوب شد.

پاتک های دیگر دشمن (که تا پنج پاتک رسید) یکی پس از دیگری به واسطه رشادت رزمندگان نافرجام ماند. رزمندگان پس از آن، بار دیگر در آبراه ها پیشروی کردند و مناطق دیگری را به تصرف

خود درآوردند و در نزدیک ترین محل به دشمن در آبراه البیضه مستقر شدند.

### نتایج عملیات

در مجموع طی درگیری هایی که چند روز ادامه یافت. رزمندگان اسلام توانستند ضمن انهدام بخشی از نیروهای تیپ ۶۸ کماندویی ارتش عراق و دفع پاتک آنها، با پاک سازی و الحاق، موقعیت خود را در مناطق تصرف شده تثبیت نمایند. در جریان عملیات مذکور ۱۰ تن از رزمندگان شهید و ۶۵ تن مجروح شدند، از نیروهای دشمن نیز ۴۰ تن کشته و ۱۱ تن اسیر گردیدند.

ص: ۳۹

## عملیات قدس ۳

### شناسنامه عملیات

نام عملیات: قدس ۳

رمز عملیات «و لا حول و لا قوه الا بالله العلی العظیم. انا فتحنا لک فتحا مبینا. یا امام صادق (ع)، یا امام صادق (ع)، یا امام صادق (ع)، الله اکبر»

منطقه عملیات: منطقه عمومی دهلران – طیب، غرب رودخانه میمه

زمان عملیات: ۱۹ / ۴ / ۱۳۶۴

هدف: انهدام و اسارت نیروهای دشمن در تپه ۱۹۴ و انهدام تجهیزات دشمن.

سازمان عمل کننده: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، پشتیبانی توپخانه و هوانیروز ارتش.

سازمان رزم: لشکر ۱۹ فجر با سه گردان و یک گروهان مأمور.

نتایج: پاک سازی منطقه ای به وسعت حدود ۳۰ کیلومتر مربع.

تلفات عراق: حدود ۷۰۰ کشته و مجروح.

خسارت عراق: ۱۰ انبار مهمات، ۶ قبضه تفنگ ۱۰۶م.م، یک سلاح پدافند هوایی، تعدادی خودروی سبک و سنگین (شامل ایفا و جیپ)، انهدام پمپ بنزین قرارگاه گردان.

تلفات خودی: حدود ۲۰ شهید، ۱۰۵ مجروح و ۱۵ مفقود.

ص: ۴۰

## طراحی عملیات قدس ۳

### چگونگی انتخاب منطقه

بـا توجه به اوضـاع جنگ بعـد از عملیات بـدر که از کلیه یگان ها خواسـته شـده بود هر یک منطقه ای را برای اجرای عملیات محـدود، انتخـاب و شـناسایی کننـد، قرارگاه خاتم الانبیاء (ص) با پیشـنهاد چنـد یگان موافقت کرد و مناطقی را نیز با پیشـنهاد قرارگـاه هـای فرعی به برخی یگان ها ابلاغ کرد. از جمله در جلسه ای که در تاریـخ ۳ / ۲ / ۱۳۶۴ با حضور فرمانده کل سپاه برگزار شد، فرمانده لشـکر ۱۹ فجر برای اجرای عملیـات محـدود چنـد منطقه از جمله قصـر شـیرین، سومـار و به ویژه میمه در شمال شـهرک طیب عراق را پیشـنهاد کرد. در این جلسه منطقه میمه تصویب نشد و قرارگاه خاتم پیشـنهاد کرد که لشـکر فجر روی منطقه کانی شـیخ کار کند. اما علت اصـرار لشکر ۱۹ روی منطقه میمه به این دلیل بود که نیروهای دشـمن با اسـتقرار در ارتفاعـات منطقه، به ویژه ارتفاع ۱۹۴، تسـلط کامل روی دهلران داشتند و همچنین ۷ کیلومتر از خـط خودی در این منطقه باز بود. علاوه بر این، نیروهای لشـکر ۱۹ فجر از مدت ها قبل در شـرق این منطقه خط پدافندی داشـتند و ضـمن آشنایی با منطقه، آن را به خوبی شناسایی کرده بودند.

بدین ترتیب با اصرار مسئولان لشکر ۱۹ فجر و موافقت قرارگاه خاتم اقدامات عملی لشـکر ۱۹ از روز ۷ / ۴ / ۱۳۶۴ آغاز شد. امـا نظر به وجود مشـکلاتی از جمله کمبود نیرو، عملیـات محـدود جـدی گرفته نشـد و به یـک عملیات نفوذی با وسـعت زیاد تبدیل گردید.

ص: ۴۱

## موقعیت منطقه

منطقه عملیات که نزد دشمن به ارتفاعات «عین منصور» و در بین اهالی بومی به «دره سیاه» شهرت دارد، در محور عمومی دهلران – طیب در غرب رودخانه میمه واقع شده است. این منطقه دارای یک سلسله ارتفاعات از جمله قله های ۱۳۷، ۱۲۸، ۱۹۴، ۱۷۲، ۲۱۴، ۲۱۶ و ۱۰۰ می باشد. همچنین در شرق رودخانه که به منطقه «بیات» معروف است. وجود ارتفاع ۲۰۸ به دلیل مشرف بودن روی حاشیه غربی منطقه میمه اهمیت زیادی دارد. نکته مهم اینکه کلیه مناطق و ارتفاعات یاد شده در شمال خط مرزی (در خاک خودی) قرار دارد و دشمن در عقب نشینی سراسری خود بعد از آزادی خرمشهر، قسمت مهمی از این مناطق را به دلیل حساسیت و اهمیت نظامی حفظ کرد.

خط پدافندی خودی و دشمن

خط پدافندی خودی در منطقه روی ارتفاع ۲۱۶ و مسئولیت پدافند آن به عهده گردان ۲۰۵ ژاندارمری باختران – تحت امر لشکر ۵۸ ذوالفقار – بود. خط اولیه دشمن نیز در جلوی شیار مالحه و روی ارتفاع ۱۹۴ قرار داشت. دشمن با استقرار روی این ارتفاع، که طول آن به ۱ کیلومتر می رسید، دید کافی روی خط خودی و منطقه عمومی دهلران داشت.

یک جاده خاکی از جاده آسفالت مهران – دهلران به طرف ارتفاع ۲۱۶ از خط خودی عبور نموده، سپس از غرب شهرک طیب به داخل خاک عراق امتداد می یابد. این جاده اصلی به فاصله حدود دو کیلومتر پس از ارتفاع ۲۱۶ از پشت مقرها و پاسگاه های دشمن که خط جلوی مالحه را تشکیل می دهند، می گذرد. در سمت راست جاده اصلی به موازات خط دشمن ۳ جاده فرعی شمالی – جنوبی قرار دارد که از طریق این جاده ها عقبه دشمن به خط جلوی مالحه و ارتفاع ۱۹۴ مرتبط می شود و نیروهای عراقی از این طریق تدارک می شوند. قابل ذکر است که خط دشمن در جناح چپ از شیار مالحه

خالی بود و این نقطه ضعف اساسی دشمن و نقطه قوتی برای نیروهای خودی محسوب می شد.

موانع دشمن در این عملیات، عبارت بود از ۲ ردیف مین والمر و ۱۰ ردیف سیم خاردار حلقوی، همچنین اطراف سنگرهای دشمن در این محور، ۱۶ ردیف سیم خاردار حلقوی کار گذاشته بودند و نیز ۳ میدان مین انفجاری و منور و ۲۴ رده سیم خاردار رشته ای در اطراف پایگاه ها و مقرهای دشمن نصب شده بود.

دو سه روز قبل از عملیات، دشمن نیروهای خود در این منطقه را تعویض کرد و تیپ ۸۰۵ از لشکر ۱۴ را جایگزین تیپ ۴۰۴ کرد. این تعویض به دلیل هوشیاری دشمن نبود بلکه به دلیل ضعف روحیه نیروهای تیپ ۴۰۴ که مدت ها در منطقه مستقر بود، انجام گرفت.

### طرح مانور

در طرح ریزی مانور این عملیات، مأموریت لشکر ۱۹ فجر انهدام و اسارت نیروهای دشمن در تپه ۱۹۴ و نیز تثبیت منطقه مشخص گردید، ولی به دلیل کمبود نیرو مقرر شد رزمندگان پس از انهدام دشمن و گرفتن اسیر و غنائم، به عقب بر گردند.

بر اساس طرح مانور لشکر ۱۹ فجر، دو محور عملیاتی تعیین شد: در جناح چپ، هدف ارتفاع ۱۹۴ بود با یک گردان (به استعداد دو گروهان)؛ در جناح راست، هدف، مقرها، و پایگاه ها و تجمعات جلو مالحه بود که با دو گردان (استعداد هر یک دو گروهان) از لشکر ۱۹ و یک گروهان مأمور اجرا می شد.

به این ترتیب، گردان امام علی (ع) مأموریت یافت که در محور چپ پس از باز کردن میدان مین، ابتدا به کمین ها سپس به نیروهای اصلی دشمن روی ارتفاع ۱۹۴ یورش ببرد. گردان قاسم بن الحسن (ع) نیز مأموریت یافت که در محور راست پس از پاک سازی جاده ی اصلی از سه پایگاه و دو کمین دشمن، علاوه بر ایجاد سهولت در اجرای عملیات گردان امام مهدی (عج)، این جاده را برای بازگشت نیروهای

تمام محور، تخلیه ی غنائم، اسیران و مجروحان، گشوده نگه دارد.

گردان امام مهـدی (عـج) مأمور بود که در محور راست، سـنگرهای اجتماعی، مقرهای فرماندهی و پارک موتوری دشـمن در حد فاصل پس از جاده ی اول تا سوم را – که در واقع عقبه ی نیروهای مستقر در ارتفاع ۱۹۴ بود – منهدم سازد.

بـا توجه به نفوذی بودن عملیات، نیروها مجهز به تجهیزات انفرادی بودنـد و چنانچه مهمات خود را تمام می کردنـد، بایستی با مهمات به دست آمده از دشمن، مأموریت خود را ادامه می دادند.

علاوه بر این، آتش پشتیبانی نیز چنین پیش بینی شده بود: از لشکر ۵۸ ذوالفقار ارتش ۲ کاتیوشا، ۶ توپ ۱۵۵ و ۳ آتشبار ۱۳۰ و از سپاه آتشـبار ۱۵۲ و ۶ تـوپ ۱۰۵ از توپخـانه لشـکر ۱۹ فجر، از توپخـانه ی لشـکر حضـرت رسـول (ص) ۱ آتشبار ۱۲۲. همچنین آتش ادوات لشکر فجر شامل ۲ مینی کاتیوشا، ۹ خمپاره انداز ۱۲۰، ۸ خمپاره انداز ۸۱، ۱ تفنگ ۱۰۶.

همچنین به دلیـل بعـد مسـافت منطقه عملیاتی که تا اولین بیمارسـتان حـدود ۱۸۰ کیلومتر فاصـله داشت، مقرر شـد برای انتقـال مجروحان عملیات دو هلی کوپتر از هوانیروز ارتش مأمور این کار شود.

### ویژگی های طرح مانور

الف) قرار شد نیروها از پشت به دشـمن بزنند و پس از انهدام مقر فرماندهی و سنگرها، به طرف خط دشمن پاک سازی کنند. این روش، با از کار انداختن فرماندهی دشمن، متلاشی کردن نیروهای در خط را آسان تر می سازد.

ب) قرار شـد پس از درگیری، در اولین فرصت کابل های برق و سـیم های مخابراتی دشـمن قطع شوند، بدین ترتیب ارتباط با عقبه و نیروهای در خط به کلی قطع و دشمن در هدایت نیروهای خود مستأصل می شد.

ج) نیروهای تک کننده موظف شدند با رعایت سکوت کامل، خود را کاملا به دشمن نزدیک کنند و در خیز اول از نارنجک استفاده نمایند.

ص: ۴۴

از سوی دیگر: طرح مانور به ناچار دارای مشکلاتی بود از جمله:

۱- قلت نیروهای عمل کننده ی خودی؛ در حالی که از دشمن در این منطقه حدود یک تیپ مستقر بود.

۲- برای عملیات نیروی احتیاط در نظر گرفته نشده بود.

## در آستانه عملیات

به دلیل تسلط دید دشمن بر منطقه، رعایت مسائل حفاظتی عملیات از جمله انتقال واحدها ضروری بود، از این رو بیشتر واحدهای پشتیبانی از زمان عملیات بی اطلاع ماندند و برای انتقال نیز چهار روز قبل از عملیات و بعضا واحدهایی نظیر اورژانس، محل تخلیه شهدا و... که لازم بود نزدیک تر به منطقه ی عملیات باشند ۴۸ ساعت قبل از عملیات در نظر گرفته شد.

برای فریب دشمن، واحد ادوات یگان را - که از نقاط مختلفی می توانست کار خود را انجام دهد - جهت پشتیبانی آتش، به سمت «یونیت» در شرق رودخانه میمه بردند، ولی یک آتشبار ۱۲۰ که برای زیر آتش گرفتن ارتفاع ۱۳۷ و تنگه ی «انیزه» در نظر گرفته شده بود، ناچار روی ارتفاع ۲۱۶ مستقر گردید.

مسئله حائز اهمیت، وضعیت روحی مناسب نیروهای خودی بود که حتی می توانست برخی مشکلات و ضعف ها را هموار کند. در این باره قبل از عملیات فرمانده یکی از گردان ها گفت:

«از نظر روحیه نیروها، بعضی از آنها یک سال و اندی بود که منتظر عملیات بودند... روحیه ی بسیار بسیار مشتاقی برای عملیات داشتند... زمانی که فهمیدند عملیات است، روحیه بسیار بسیار بالایی داشتند.»

طبق زمان بندی طرح مانور، نیروهای اعزامی در ساعت ۱ بامداد (۲۰ / ۴ / ۱۳۶۴) برای شروع درگیری باید اعلام آمادگی کنند و از شروع عملیات تا زمان برگشت نیز حدود چهار ساعت در نظر گرفته شده است.

### شرح عملیات

### اشاره

نیروهای عمل کننده ی لشکر ۱۹ فجر حدود ساعت ۷ بعد از ظهر ۱۹ / ۴ / ۱۳۶۴ با شور و هیجان آشکاری در دهکده فرح آباد تجمع کردند تا به سوی منطقه درگیری با دشمن حرکت کنند. رزمندگان نماز مغرب و عشا را در این محل به جا آوردند و سوار خودروها شدند. اما طی مسیر به دلایلی از جمله کمبود خودرو، تاریکی هوا و نبودن دید کافی در جاده، باریکی مسیر و ایجاد ترافیک، بر اساس زمان بندی قبلی انجام نگرفت و نیروها با تأخیر به نقطه رهایی رسیدند. (۱) به ویژه دسته ای از گردان قاسم بن الحسن (ع) که هجوم به کمین های سمت راست جاده را به عهده داشت به موقع به محل مأموریت خود نرسید.

البته رزمندگان گردان امام مهدی (عج) تا حد ممکن خود را به دشمن نزدیک کردند طوری که بعضی از نیروها با بی سیم ضمن اعلام آمادگی می گفتند ما الآن بالای سر عراقی ها هستیم. اما در مجموع تا اعلام آمادگی نیروهای عمل کننده، بیش از یک ساعت از زمان پیش بینی شده برای عملیات گذشته بود.

### شروع عملیات

کلیه گردان ها پس از رسیدن به نقطه رهایی به ترتیبی که مشخص شده بود در محورهای مربوطه قرار گرفتند و در ساعت ۲:۴۰ بامداد روز ۲۰ / ۴ / ۱۳۶۴ آمادگی خود را اعلام کردند. به دنبال آن فرمانده



---

۱- ۳. از مسائلی که در حین حرکت برای گردان قاسم ابن الحسن (ع) پیش آمد و از جمله عوامل کندی حرکت بود، سقوط اتومبیل حامل فرمانده یکی از گروهان ها و عده ای از نیروهای تخریب در دره بود که منجر به زخمی شدن آنان شد و جایگزینی نیروهای تخریب به دلیل کمبود وقت میسر نبود و این خود در کار اختلالاتی ایجاد نمود.

لشکر ۱۹ فجر برادر نبی رودکی در ساعت ۲:۴۵ رمز شروع عملیات را با گفتن «و لا حول و لا قوه الا بالله العلی العظیم، انا فتحنا لک فتحا مبینا، یا امام صادق (ع)، یا امام صادق (ع)، یا امام صادق (ع)، الله اکبر» به کلیه محورها اعلام کرد (۱) .

با اعلام رمز، هر یک از گردان ها در محور خود عملیات را آغاز کردند. کلیه گردان ها در محورها زیر پای دشمن آماده بودند و دشمن را کاملا غافل می دیدند. از سوی دیگر با توجه به اینکه دشمن به تازگی تعویض نیرو کرده بود، بعضی سنگرها خالی بود.

گردان قاسم ابن الحسن (ع) که در محور جاده اصلی عمل می کرد عملیات خود را روی پایگاه های چپ و راست جاده اصلی و پایگاه روی جاده و جاده اول آغاز کرد، درگیری اصلی رزمندگان با پایگاه سمت راست بود و هر چه به سوی پایگاه سمت چپ تیراندازی شد یا کسی داخلش نبود یا عکس العملی نشان نمی دادند.

نیروهای گردان امام مهدی (عج) نزدیک سنگرهای دشمن شدند و آنها را محاصره کردند. رزمنده ای که از این گردان زیر پای نگهبان سنگر فرماندهی گردان قرار گرفته بود با اعلام این که الآن می توانم گوش نگهبان را ببرم، عملیات این محور را با تعقیب نگهبان مزبور (۲) تا سنگر فرماندهی و پرتاب نارنجکی به داخل سنگر آغاز کرد و به دنبال او بقیه نیروها با خیز اول داخل سنگر فرماندهی گردان شدند.

گردان امام علی (ع) نیز که در محور چپ عملیات مأموریت داشت و



---

۱ - ۴. در طرح مانور پیش بینی شده بود که تا ساعت ۱ گردان ها اعلام آمادگی کنند، ولی در عمل به دلایلی که اشاره شد قریب ۲ ساعت تأخیر شد.

۲ - ۵. فرمانده گردان امام مهدی (عج) در جلسه خاتم گزارش داد، برادری که نزدیک نگهبان سنگر فرماندهی گردان دشمن آماده شروع عملیات بود با علامت شروع حمله، عملیات خود را با گفتن یک «پخ» شروع کرد، نگهبان مزبور از ترس اسلحه اش را انداخته و به داخل سنگر فرماندهی فرار کرد و برادر یاد شده ضمن تعقیب او نارنجکی به داخل سنگر انداخت و...

نیروهایش را به پشت کمین های دشمن رسانده بود، با اعلام رمز عملیات هم زمان با محورهای دیگر، درگیری را آغاز کرد و رزمندگان در همان لحظات اول وارد سنگرهای دشمن شدند و عده ای از افراد دشمن را اسیر کردند.

**پاک سازی محورهای عملیاتی**

در ادامه درگیری، هر یک از گردان ها پاک سازی محور خود را دنبال نمودند، گروهان ۱ از گردان قاسم ابن الحسن (ع) در همان لحظات اول در پایگاه دوم در محور جاده اصلی دشمن ۴۰ نیروی عراقی را اسیر کردند. نیروهای گردان امام مهدی (عج) نیز با انهدام سنگر فرماندهی گردان دشمن، جانشین فرمانده گردان و عده ای از افراد آن را به هلاکت رساندند و فرمانده گروهان قرارگاه و عده ای دیگر را اسیر کردند.

در محور قرارگاه دشمن انهدام زیادی انجام گرفت از جمله خودروها، پمپ بنزین و انبار مهمات دشمن در این محور منهدم شد. نیروهای گردان امام علی (ع) نیز در پاک سازی سنگرهای دشمن در محور خود، مقداری مهمات، یک جیپ فرماندهی، و ۴ تفنگ ۱۰۶ میلی متری را به آتش کشیدند و تعدادی خودروی ایفای در حال فرار را با آر.پی.جی منهدم کردند. در این محور حدود ۵۰ تن از نیروهای دشمن نیز کشته شدند. این گردان ۴۳ اسیر به عقب منتقل کرد. هنگام انتقال اسیران به عقب، سه اسیر با خمپاره دشمن کشته شدند و یکی از رزمندگان این گردان که مأمور انتقال اسیران بود نیز به شهادت رسید.

از مهم ترین عوامل موفقیت تمام گردان ها در اجرای مأموریت و پاک سازی این منطقه، غافل گیری و ناآشنایی نیروهای دشمن به منطقه بود زیرا نیروهای مستقر در این منطقه دو سه روز قبل از عملیات به این منطقه آمده بودند و آشنایی کافی با آن نداشتند و کاملا گیج و ضربه پذیر بودند.

ص: ۴۸

## بازگشت نیروها و مشکلات پیش بینی نشده

مطابق آنچه که در طرح مانور پیش بینی شده بود، با توجه به اینکه هوا به تدریج روشن می شد، فرمانده لشکر مطابق وضعیت خاص هر محور، دستور برگشت نیروها را از طریق بی سیم اعلام کرد. برگشت نیروها در محور راست از ساعت ۴:۳۰ و در محور چپ از ساعت ۶:۳۰ صبح آغاز شد.

به رغم موفقیت گردان قاسم ابن الحسن (ع) در انهدام پایگاه های دشمن، این گردان نتوانسته بود کمین های واقع در شیارهای اطراف جاده ای را که دشمن بر روی آن پایگاه و کمین داشت به طور کامل پاك سازی کند. لذا دو گردان امام مهدی (عج) و قاسم ابن الحسن (ع) در محور راست به هنگام برگشت با وجود این پیش بینی در طرح مانور که می بایست از طریق جاده بر می گشتند و غنائم و اسرا و مجروحان را از این مسیر منتقل می کردند، با اشکال مواجه شدند به گونه ای که کمین های دشمن در شیارها به وسیله تیربار با شلیك رگبار جلوی حرکت نیروها را سد کردند و بدین ترتیب موجب پراکندگی نیروها شده، تلفات زیادی (عمدتا زخمی) بر رزمندگان تحمیل کردند.

برادر سلطان آبادی قائم مقام لشکر ۱۹ فجر در این باره گفت:

«وقتی به این مطلب که می خواهیم عرض کنم پی بردیم، از پاك سازی جاده صرف نظر کردیم و آن اینکه شیار مالحه (شیاری که جاده را می برید) دور تا دورش کمین بود، ما قبل از عملیات اطلاع دقیق از این بریدگی نداشتیم، فکر می کردیم یك بریدگی معمولی است که سریعا با یك لودر و بولدوزر در عرض یك ربع، نیم ساعت می توانیم آن را پر کنیم که ماشین برود. به خاطر همین مسئله تا ساعت ۴ مصر بودیم که جاده باز شود، ساعت ۴ صبح فرمانده گردان قاسم ابن الحسن (ع) خود در این شیار بود. وقتی متوجه شدیم شیار کاملا عمیق است (حداقل ۱۵ متر عمق و ۲۰ متر عرض داشت) آن وقت بود که دیگر دقیقا از جاده صرف نظر کردیم و طرح مانور را تغییر دادیم، به نیروها گفتیم از شیار، همان مسیری که رفته بودند برگردند.»

آنچه که در هنگام برگشت مانع مهمی بر سر راه رزمندگان بود، نیروهای پراکنده دشمن بودند که پس از هوشیاری و پیدا کردن خود بر سر شیارها مستقر شده بودند و با تیربارهای خود برخی مسیرهای برگشت را مسدود کردند.

از سوی دیگر، به دلیل اینکه رزمندگان در برگشت به صورت دو سه نفری از مسیرهایی که تصور می کردند راحت تر است، می آمدند، همین موجب پراکندگی آنها شد و تعدادی نیز روی مین رفتند.

در محور چپ، گردان امام علی (ع) به هنگام بازگشت مشکل چندانی نداشت زیرا برخلاف پیش بینی هایی که از قبل می شد، نیروهای دشمن در محور چپ (قله ۱۹۴) کم بودند و از سوی دیگر گردان مزبور در دستیابی به اهداف خود کاملا موفق بود.

از نیروهای دشمن در این محور تعدادی کشته شدند و قریب ۵۰ تن از آنها اسیر و بقیه از طریق شیارها متواری شدند به نحوی که رزمندگان در داخل شیارها به دنبال نیروهای دشمن می گشتند. این گردان در برگشت ۲ شهید و ۲ مجروح داشت.

**ضایعات خودی در برگشت**

با توجه به شرحی که گذشت تلفات خودی در برگشت بیش از زمان پیشروی و درگیری بود، مثلا گردان امام مهدی (عج) در پیشروی و پاک سازی و انهدام دشمن، ۱ شهید و ۲ زخمی داشت ولی در موقع برگشت متحمل ۶ شهید و بیش از ۴۰ مجروح شد که تعدادی از مجروحان در منطقه باقی ماندند.

به هر حال با وجود مشکلات زیادی که در برگشت برای نیروها به وجود آمد کلیه گردان ها موفق شدند تا ساعت ۸ صبح خود را به قله ۲۱۶ برسانند، به استثنای عده ای از زخمی ها و نفراتی که مانده بودند. در روزهای بعد نیروهای شناسایی و مسئولان محورها تعدادی از برادرانی را که در منطقه جا مانده بودند به عقب منتقل کردند. انتقال شهیدان و مجروحان تا اورژانس با آمبولانس و پی.ام.پی و از اورژانس

به بیمارستان با هلی کوپتر انجام می گرفت.

### پاتک دشمن

مسئول اطلاعات لشکر ۱۹ فجر که در دیدگاه به سر می برد، در ساعت ۶:۴۵ صبح ۲۰ / ۴ / ۱۳۶۴ برای اولین بار از آمدن نیروهای زرهی دشمن خبر داد. فرماندهی دشمن تصور می کرد رزمندگان پس از عملیات، روی قله ۱۹۴ و سایر پایگاه ها مستقر شده اند، لذا برای باز پس گیری منطقه اقدام به پاتک کرد.

هم زمان با نزدیک شدن قوای پاتک کننده دشمن به منطقه، گردان امام مهدی (عج) موفق شده بود نیروهای خود را به عقب برگرداند، اما نیروهای گردان قاسم ابن الحسن (ع) هنوز در منطقه با نیروهای عراقی (پایگاه ها و کمین های جاده) درگیر بودند.

دشمن با نزدیک شدن به ارتفاع ۱۳۷، با گلوله مستقیم تانک به سوی نیروها و خط خودی شلیک می کرد، هلی کوپترهای دشمن نیز نقاطی را که فرماندهان عراقی با شلیک منور مشخص می کردند، هدف قرار می دادند.

البته فرماندهی دشمن تا ساعت ۹ صبح اطلاع درستی از وضعیت منطقه نداشت که علت آن عمدتا قطع ارتباط مخابراتی با یگان هایش بود؛ زیرا کابل ها و سیم های برق و تلفن را که از قبل شناسایی شده بود، رزمندگان گردان امام مهدی (عج) در پشت مقر فرماندهی عراقی ها قطع کرده بودند. آنها همچنین بی سیمی را که در سنگر فرماندهی دشمن قرار داشت در آغاز عملیات منهدم کرده بودند.

دشمن ابتدا ۱۵ تانک خود را به طرف ارتفاع ۱۳۷ اعزام کرد و به تدریج قوای خود را افزایش داد طوری که تا ساعت ۱۰:۳۰ صبح قوای پاتک کننده به یک تیپ زرهی و یک تا دو گردان پیاده رسید.

قوای زرهی دشمن مرکب از حداقل ۴۵ تانک و تعدادی نفربر به صورت زنجیره ای حرکت می کردند و در حالی که ۱۰ خودرو ایفا نیروهای پیاده را حمل می کرد و به همراه استیشن فرماندهی و تانکر

آب و تدارکاتشان در حال پیشروی به سوی خط خودشان بودند، ۴ هلی کوپتر نیز از بالا آنها را هدایت و پشتیبانی می کرد. دشمن که قصد باز پس گیری منطقه عملیاتی و استقرار در خط را داشت، پس از ساعت ۱۰:۳۰ نیروهای پیاده خود را از طریق معبرها به منطقه درگیری فرستاد در حالی که اکثر رزمندگان منطقه را تخلیه کرده بودند و زرهی دشمن حدود ۲ کیلومتری ارتفاعات ۱۳۷ قرار داشت.

به هر حال قوای زرهی دشمن با وجود آتشی که توپخانه خودی می ریخت، حدود ساعت ۱۲ توانستند پشت ارتفاعات ۱۳۷ استقرار یابند، اما تا عصر همان روز (با احتمال حضور نیروهای خودی)، اصلا روی ارتفاع ۱۹۴ نیامدند و نزدیک شب بود که روی ارتفاع ۱۹۴ نیز مستقر شدند.

## نتایج عملیات

### اشاره

۱- پاک سازی منطقه ای به وسعت ۲۰ تا ۳۰ کیلومتر مربع.

۲- کشته یا مجروح شدن بیش از ۷۰۰ تن از نیروهای دشمن.

۳- انهدام ۱۰ انبار مهمات، ۶ تفنگ ۱۰۶ میلی متری، یک سلاح پدافند هوایی، تعداد بسیاری خودروهای سبک و سنگین شامل ایفا، جیپ و همچنین انهدام پمپ بنزین قرارگاه گردان.

۴- انتقال ۵۰ اسیر به عقب از جمله چند درجه دار و افسر، ضمنا از اسیران مجروح چند تن به عقب منتقل و حدود ۳۰ تن در این منطقه رها شدند.

در مجموع از تیپ ۸۰۵ پیاده ارتش عراق گردان یکم ۱۰۰٪ و گردان دوم ۶۰٪ منهدم شد و به گردان سوم نیز خساراتی وارد آمد.

### ضایعات خودی

ضایعات خودی تا تاریخ ۲۲ / ۴ / ۱۳۶۴ حدود ۲۰ شهید و ۱۰۵ مجروح گزارش شد که اکثر آن در برگشت نیروها اتفاق افتاد. مفقودان نیز ۱۵ تن اعلام شد که تعدادی شهیدان به جای مانده و تعدادی نیز

اسیر می باشند. در ابتدا مفقودان ۱۰۶ تن اعلام شد، لکن عده ای در اطراف پیدا شدند و تعدادی از شهیدان به جای مانده نیز در شب های بعد انتقال یافتند و آمار نهایی به صورت فوق درآمد.

**ضعف های دشمن**

۱- جناح دادن؛ دشمن در آرایش مواضع و خط خود جناح چپ آن را خالی گذاشته بود، به دلیل اینکه احتمال عملیات خودی را در این منطقه بعید می دانست.

۲- غفلت در روزهای پدافند، به طوری که رزمندگان ۸ بار (دو هفته قبل از عملیات) به منطقه و حتی تا پای مواضع و سنگرهای عراقی رفتند، اما آنها کاملا در غفلت به سر می بردند.

۳- ضربه پذیری به دلیل تعویض نیرو و ورود نیروهای جدید (تیپ ۸۰۵) دو سه روز قبل از عملیات، طوری که هنگام عملیات، قوای دشمن هنوز به خوبی در مکان های خود مستقر نشده بودند، حتی قبضه های واحد ادوات استقرار نیافته بود.

**ضعف و قوت خودی**

اصلی ترین ضعف های خودی: برآورد نکردن دقیق استعداد دشمن، در نظر نگرفتن نیروی احتیاط، پاک سازی نکردن جاده اصلی.

نقاط قوت: توجیه کادر گردان ها، دور زدن دشمن، آتش مؤثر پشتیبانی، هماهنگی و همکاری ارتش.

در حاشیه عملیات: هم زمانی عملیات با اقدام در شرهانی و تأثیر آن بر عملیات دشمن قبلا طی حمله ای در جبهه شرهانی، تپه ای را که در اختیار نیروهای ارتش بود، تصرف کرده بود. به دنبال آن ارتش درصدد بود که تپه مذکور را پس بگیرد، با تحرکات و جابه جایی که در همین ایام در جبهه ی شرهانی انجام گرفته بود، دشمن حرکتی در این منطقه پیش بینی می کرد. در تاریخ ۲۰ / ۴ / ۱۳۶۴ که عملیات قدس ۳ انجام

گرفت، بدون هماهنگی قبلی بین سپاه و ارتش، نیروهای ارتش در همان شب روی تپه مزبور در محور شرهانی وارد عمل شدند و این خود عاملی شد که در طول شب بیشترین توجه دشمن به جبهه شرهانی باشد، لذا اکثر آتش های توپخانه دشمن نیز در آن منطقه متمرکز شده بود و عملیات ارتش عملا فریبی شد برای عملیات قدس ۳.

ص: ۵۴

## عملیات قدس ۴

### شناسنامه عملیات

نام عملیات: قدس ۴

منطقه عملیات: دریاچه ام النعاج در شمال غربی هورالهویزه و جنوب شرقی عماره

زمان عملیات: ۱ / ۵ / ۱۳۶۴

اهداف عملیات:

۱- انهدام نیروی دشمن.

۲- آزادسازی قسمتی از دریاچه ام النعاج و در نتیجه تسلط بر بخشی دیگر از هور.

۳- گرفتن جای پا جهت گسترش عملیات.

۴- گرفتن جناح از دشمن و نزدیک شدن به قسمتی دیگر از خشکی های عراق در جنوب شرقی العماره.

سازمان عمل کننده: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.

سازمان رزم: چهار گردان از تیپ ۹ بدر.

نتایج عملیات: آزاد شدن نیمی از دریاچه ام النعاج به مساحت ۱۵۰ تا ۲۰۰ کیلومتر مربع.

تلفات عراق: بیش از ۸۰ کشته و بیش از ۱۰۰ مجروح، ۵۳ اسیر.

غنائم: چندین قایق و بلم، تعدادی بی سیم و سلاح های سبک و نیمه سنگین.

ص: ۵۵

## مقدمه

بـافت و ترکیب نیروهـای عمل کننـده در عملیات قـدس ۴، ویژگی مهم این عملیـات در مقـایسه بـا دیگر عملیـات های قـدس محسوب می گردد. در این عملیـات، یگـان عمـل کننـده (تیپ ۹ بـدر)، به جز فرمانـده (۱) و برخی کادرهـای آن، متشـکل از نیروهای مجاهد عراقی بود که در طول جنگ از عراق اخراج شده و بعضا خود پناهنده شده بودند. ترکیبی از ارتشـیان عراق و مجاهـدین غیرنظامی که به لحاظ بینش سیاسـی و انگیزه ی حرکت و جهاد مسـلحانه، در جبهه حضور یافته بودنـد، تیپ بدر را تشکیل می داد که قبل از اجرای عملیات قدس ۴، پدافند همین منطقه عملیاتی را در هور به عهده داشت.

هر چند در میان صد هزار مهاجر عراقی، تشـکیل یک تیپ (منها) نمی تواند در نظر اول آنچنان قابل توجه به حساب آید، ولی به هر حـال می توان گفت نطفه ی یـک حرکت صـحیح بسـته شـد و در صورت دقت و ممارست و ایجاد زمینه های مناسب و حذف عوامل بازدارنده، جای امیدواری داشت که برای آینده انقلاب اسلامی عراق گامی برداشته شده است.

هسته ی اولیه این تیپ، دو سال قبل از این در شرق بصره شکل



---

۱- ۶. اسـماعیل دقایقی فرماندهی تیپ ۹ بـدر را به عهده داشت. در ادامه گسترش سازمان رزم سـپاه این تیپ به لشـکر ارتقاء یافت و در عملیات کربلای ۴ مأموریت ویژه ای عهده دار بود. پس از عملیات، فرمانده این لشـکر (اسـماعیل دقایقی) در حین فراهم ساختن مقدمات اجرای مأموریت خود در عملیات کربلای ۵، در دی ۱۳۶۵ به شهادت رسید.

گرفته بود. در آنجا از تعدادی رزمنده ی مسلمان عراقی گردانی به نام «شهید صدر» تشکیل شد و در پدافند پاسگاه زید به کار گرفته شد. این گردان زیر امر لشکر ولی عصر (عج) قرار داشت. در عملیات خیبر صحبت تشکیل تیپ امام صادق (ع) از این نیروها بود که مدتی بعد با تیپ امام حسن (ع) ادغام شدند و این تیپ در عمل پایدار نماند.

در عملیات بدر، این نیروها با عنوان گردان های شهید صدر در کنار لشکر ۲۵ کربلا، قرارگاه نجف ۲ را تشکیل دادند و اقدامات درخور توجهی از آنان مشاهده شد. بعد از عملیات بدر نیز مسئولیت پدافند قسمتی از هور را به عهده گرفتند و در تدابیر بعدی مسئولان سپاه، قرار شد که ترکیب این نیروها با نیروهای قرارگاه رمضان، «تیپ بدر» را به وجود آورد و عشایر مبارز تحت امر قرارگاه نصرت نیز در چارچوب این تیپ قرار بگیرند.

در این تیپ، کادرهایی از سپاه نیز حضور داشتند که بیشتر برای انتقال تجربه و نیز جهت استحکام بافت تیپ و قوام تشکیلات آن در کنار مجاهدان عراقی تلاش می کردند. عملیات قدس ۴ نخستین تجربه ی این تیپ در زمینه ی عملیات محدود به شمار می رود که عملیات موفقی بود.

اگر نحوه حرکت برادران پر شور و با انگیزه ای که در تیپ بدر به کار پرداختند الگوی آینده ی عراقیانی که در قم و تهران اوقات می گذراندند، قرار می گرفت، انقلاب اسلامی در عراق چشم اندازی امیدوار کننده می توانست داشته باشد.

نیروهای تیپ شامل دو گروه می شدند، یک گروه نیروهای نظامی متشکل از افسران، درجه داران و سربازان عراقی بود که اوایل جنگ پناهنده شدند، اینها افراد با ایمانی بودند که اکثر جنبه ی نظامی داشتند. گروه دوم نیروهای مردمی بودند که بیشترشان تحصیلات بالایی داشتند (دانشجو و فارغ التحصیل مهندسی و رشته های دیگر) و دارای بینش سیاسی خوبی بودند. فرماندهی تیپ به طور مطلوبی این افراد را با توجه به توانایی هایی که داشتند به کار می گرفت.

ص: ۵۷

قرار گرفتن برادران عراقی در رده های مسئولیتی با توجه به کیفیت های خوبی که داشتند باعث شد که خیلی متعهدانه با مسائل برخورد کنند. این کار روی نیروهای بسیجی عراقی نیز مؤثر بود و در هدایت و ارتباط نیرو با مسئولان تأثیر خود را نشان داد. در رده فرماندهان و معاونان گردان هم از برادران مجاهد عراقی استفاده شد که در عملیات نیز خیلی خوب کار کردند. همین طور واحد اطلاعات و عملیات نیز نقش مؤثر و عملکرد مناسبی در عملیات ایفا کرد.

پس از عملیات بدر، گردان های شهید صدر، متشکل از نیروهای مجاهد عراقی که عملیات موفقی در پاسگاه ترابه انجام داده بودند به اتفاق نیروهای قرارگاه رمضان، تیپ بدر را به فرماندهی اسماعیل دقایقی (از برادران سپاه) تشکیل دادند. این تیپ با ایجاد کمین هایی در منطقه کار خود را شروع کرد و یک خط پدافندی تشکیل داد. پس از پدافند در هور، به وجود آوردن حالت تهاجمی به منظور منفعل ساختن دشمن به عنوان یک مسئله مهم مطرح شد و به همین دلیل «گشت رزمی» در هور در صدر کارهای این تیپ قرار گرفت.

### انتخاب منطقه عملیات

هنگامی که عملیات های محدود در دستور کار سپاه بود، در جلسه ای با جانشین فرمانده سپاه (برادر شمخانی)، اجرای عملیات در این منطقه تصویب شد و این تیپ با توجه به شناسایی و اطلاعاتی که تا آن زمان کسب کرده بود، کار تکمیل شناسایی و آمادگی برای اجرای عملیات را آغاز کرد.

دو حادثه مهم در جهت شکل گیری عملیات قدس ۴ در دریاچه ام النعاج در هورالهویزه نقش داشت: یکی کنار رفتن تهل های (1)

ص: ۵۸

---

۱ – ۷. از به هم پیوستن نی و دیگر روئیدنی ها در هور، به مرور زمان قطعاتی جزیره مانند بر روی آب ایجاد می شود که ساکنین منطقه به آنها تهل یا طهل می گویند. تهل ها اکثرا کوچک و متحرک می باشند. البته در هورالهویزه تهل های بزرگی نیز دیده می شود که به جزیره های ثابتی تبدیل شده اند و بادهای معمولی قادر به جابه جایی آنها نمی باشد.

شط الـدوب بود، که بر اثر طوفان شدیـد و بی سابقه انجام گرفت و بـدین ترتیب این شط به دریاچه ام النعاج متصل گردیـد و دیگری دسـتگیری تعـدادی از نیروهـای شـناسایی عراق بـود کـه طی یـک درگیری بـا مجاهـدین عراقی به اسارت درآمدنـد. اطلاعـات نسـبتا موثقی که از این اسـیران به دست آمـد، زمینه منـاسب را جهت معطوف کردن توجه فرمانـدهان به دریـاچه ام النعاج فراهم کرد.

### آشنایی با منطقه عملیات

دریـاچه ام النعـاج در شـمال غربی هورالهویزه و جنوب شـرقی العمـاره عراق قرار دارد. آب این دریـاچه از رودخانه های ایران تأمین می شود که از طریق آبراه های متفاوت در آن جریان می یابـد. دریاچه و آبراه های منتهی به آن دارای تهل های فراوان است. در شـرق دریـاچه تهل ها بیشتر متحرک بوده، مسـیر حرکتشان شـرقی - غربی است و عمـدتا بسـتگی به جهت وزش باد دارد. قبل از جنگ عـده ای از عشایر در این دریاچه زنـدگی می کردند که بر روی تهل های ثابت، حباشه (سایبان) ساخته، از راه صـید ماهی امرار معاش می کردند. همچنین فروش نی به کارخانه ی حصـیربافی نیز بخشـی دیگر از درآمد آنها را تشکیل می داد.

مهـم ترین آبراه هـای منطقه (۱) هم عبـارت است از: کسـر، خیـط، مـالت عویه، لعوج، قاچـاقچی، بـاب الهوا و خسـرسوده که حراست از آنها را تعداد اندکی از نیروهای ارتش عراق و عمدتا نیروهای فرسان الهور (۲)

ص: ۵۹

---

۱- ۸. در اینجا صرفا نام آبراه هایی ذکر شد که در عملیات مورد استفاده قرار گرفته اند.

۲ - ۹. فرسـان الهـور به عـده ای از عشـایر بومی گفته می شـد که طبق برنـامه ریزی رژیم عراق به جـای خـدمت سـربازی، در حفاظت از هور (منطقه دریاچه ام النعاج، محل زنـدگی خود آنان) شـرکت داشـتند، اینها سازماندهی شدند و به عنوان عناصر اطلاعاتی سپاه چهارم زیر نظر دو افسر عراقی به نام سرهنگ هادی و معاونش سرهنگ انور، کار می کردند.

به عهده داشتند.

## خط پدافندی نیروهای خودی قبل از عملیات

خط نیروهای خودی از غرب به شرق نزدیک نهروان، آبراه مالت عویه، شط الدوب، حاشیه برکه سیسون جلوی ام الطیره آبراه لعوج و برکه ابوشوش بود که به وسیله کمین ها و پاسگاه های متعدد تأمین می شد. طول این خط پدافندی بین ۱۲ تا ۱۴ کیلومتر بود. تیپ بدر با استعداد ۴ گردان بعد از عملیات بدر در این منطقه پدافند می کرد.

## شناسایی

شناسایی منطقه را واحد اطلاعات و عملیات تیپ - که متشکل از نیروهای مجاهد عراقی، عشایر هور و عده ای از رزمندگان سپاه پاسداران بود - از اوایل تیر (یک ماه قبل از عملیات) در دو محور غربی و شرقی شروع کرد.

در محور غربی شناسایی با بلم و سپس از فاصله نزدیک تر به وسیله غواص ها روی پاسگاه های دشمن انجام می گرفت. عناصر شناسایی (به صورت غواصی) تا جایی جلو می رفتند که صدای نیروهای دشمن را می شنیدند، حداکثر مسافتی که غواص ها در این محور طی می کردند ۵ / ۲ تا ۳ کیلومتر بود.

شناسایی ها عمدتا به هنگام غروب آفتاب شروع می شد و نیروهای شناسایی گاهی ۲ شب در منطقه می ماندند. پاسگاه سمت راست سیسون به دلیل حضور عشایر (در برکه سیسون) به طور دقیق شناسایی نشد زیرا که عشایر بسیار حساس بودند و از علائمی از جمله خیس شدن بالای نی ها متوجه تردد افراد می شدند. در محور غربی دشمن دارای ۴ پاسگاه ارتشی و ۵ کمین فرسان الهور بود.

کمین ها نیز به دو صورت فعالیت می کردند. کمین های متحرک، که با بلم در میان نی ها مخفی می شدند و کمین های ثابت، که روی تهل ها استقرار داشتند. در هر کمین دشمن از ۸ تا ۱۵ نیرو مجهز به سلاح های سبک حضور داشتند. مهم ترین مانع مصنوعی در این محور یک رشته سیم خاردار حلقوی در دهنه سیسون بود.

در محور شرقی نیز شناسایی هایی فقط به وسیله بلم و با کمک و راهنمایی عشایر انجام می گرفت و به لحاظ وجود کمین های زیاد از فرسان الهور و علامت گذاری منطقه به وسیله این افراد، شناسایی بسیار کند پیش می رفت و به همین دلیل شناسایی دقیقی از وضعیت دشمن به عمل نیامد. یکی از ابزار خوب شناسایی، استفاده از دستگاه شنود بی سیم ها بود که از این طریق تا حدودی محل پاسگاه ها، کمین های دشمن، تعداد نیروی کمین ها، زمان تدارکات، تعویض نگهبانی، نوع سلاح ها و زمان درخواست آنها به دست می آمد.

در محور شرقی در ام الطیره دو پاسگاه به استعداد جمعا ۳۰ نیرو و تعدادی کمین های فرسان الهور در اطراف وجود داشت و به دلایلی که ذکر شد از این محور شناسایی دقیقی به عمل نیامد.

### استعداد و آرایش کلی دشمن در منطقه

پدافند کلی منطقه به عهده لشکر ۲۹ ارتش عراق است که در المعیل مستقر است. تیپ ۱۱۷ مرزی ارتش عراق نیز که قرارگاه آن در ابوشعیر قرار داشت، در مقابل تیپ بدر مستقر بود، به این ترتیب که گردان ۵ و عناصری از گردان ۲ این تیپ در دریاچه ام النعاج و گردان ۴ آن از ابوخصاف به سمت جنوب در مقابل آبراه خیط استقرار داشتند.

ص: ۶۱

## طراحی عملیات

### اشاره

الف) هدف

اهـداف کلی این عملیات محـدود عبارت بود از انهدام نیرو، آزادسازی بیش از ۱۵۰ کیلومتر مربع از دریـاچه ام النعاج، گرفتن جای پایی جهت گسترش عملیات و سرانجام گرفتن جناحی از دشمن و نزدیک شدن به قسمتی دیگر از خشکی های عراق.

ب) سازمان رزم

سازمان رزم تیپ بدر در این عملیات عبارت بود از گردان شهید بهشتی به استعداد ۹۰ تن، گردان انصارالحسین به استعداد ۷۰ تن، گردان شـهید دسـتغیب به استعداد دو گروهان (یک گروهان در احتیاط)، گردان شهید صدر به استعداد ۱۰۰ تن به علاوه یک گروهان در احتیاط.

ج) طرح مانور

بر اساس طرح، منطقه عملیاتی به دو محور شرق و غرب تقسیم گردید. هدف های محور غربی عبارت بود از پنج کمین عشایر در داخل سـیسون، دو پاسـگاه ارتش عراق در دو طرف دهنه سـیسون، پاسـگاه فرماندهی دشـمن در وسط دو پاسـگاه پیشین و پاسگاه دهنه قاچاقچی.

در محور شـرقی هدف هایی در ام الطیره بود که شامل دو پاسـگاه دشمن و کمین های ام تاوه، خسرسوده و پاسگاه خسرسوده می شد.

مانور تصـرف پاسـگاه ها به این ترتیب بود که یک تیم غواص مجهز به کلاشـینکف، نارنجک دستی، تفنگ نارنجک انداز و کلت منور (به رنگ های سبز و قرمز) می بایست در سکوت و با غافل گیری به پاسگاه حمله می کرد.

برای اطلاع نیروهای پشتیبانی که سوار بر قایق و مجهز به

دوشـکا و تیربار بودند - از چگونگی اوضاع و اقدام مناسب، قرار بود در صورت سـقوط پاسگاه، گلوله منور سبز و در صورت عدم موفقیت و مقاومت دشـمن، گلوله منور قرمز شلیک شود و نیروهای عمل کننده (غواص) با گرفتن جان پناه مناسب (زمین یا آب)، منتظر کمک نیروهای پشتیبان بمانند. نیروهای پشتیبان می بایست با قایق موتور خاموش و به وسیله پارو تا محل معینی جلو می رفتند و در ساعت معین با شـنیدن صدای اولین شـلیک، با موتور روشن و به آهسـتگی به سمت هدف می راندند تا با دیدن نشانه سبز یا قرمز، یکی از این دو مأموریت را انجام بدهند.

در صورت دیـدن منور سبز، مـأموریت، پـاک سـازی نی زار اطراف پاسـگاه بود و می بـایست یـک قایق تا ۱۵۰ مـتر جلوتر از پاسگاه می رفت و تا پایان مأموریت عهده دار تأمین می شد. نیروهای پشتیبانی بعد از پاک سازی، می بایست در میان نی ها با فاصله معین از پاسگاه، کمین می کردند، سپس مستقر می شدند.

در وضـعیت دوم، نیروها می بایست با اجرای آتش روی پاسـگاه، به سـرعت به آن نزدیک می شدند و به تهل می چسبیدند و در تصرف پاسگاه کمک می کردند. پس از سقوط پاسگاه، مأموریت به همان صورت اول، ادامه می یافت. یادآوری می شود که برای تصـرف هر پاسـگاه، نیروی غواص و پشتیبـان جـداگانه و برای برخی نقاط جناح عملیات نیز نیروی جـداگانه سازمان دهی شده بود.

جهت گمراه شدن نیز تدبیری به کار گرفته شد: می بایست نیروهایی با چهار تا پنج قایق از آخرین پاسـگاه خودی حرکت می کردند و هم زمان با شـروع درگیری، با اجرای آتش شدید روی پاسـگاه های دشمن در نهروان و نهرالصوه، یک عمل ایذایی انجام می دادند و دشمن را از درک محور اصلی حمله منحرف می ساختند.

به طور کلی در هر دو محور شـرقی و غربی، ایجاد کمین در میان نی ها برای استقرار خودی در دریاچه، به وسیله قایق ها و بلم ها بوده است تا در فرصت مناسب بعدی، یونولیت ها برای ساختن کمین آورده شود.

برادر بهمئی مسئول طرح عملیات تیپ ۹ بدر مسئولیت هدایت عملیات در محور شرقی و برادر دقایقی فرمانده تیپ بدر، همین مسئولیت را در محور غربی به عهده داشتند. البته فرمانده تیپ، با محور شرقی نیز در ارتباط بود، اما عمده توانش را در محور غربی می بایست به کار می برد.

قطع ارتباط چند ساعته ی غواص ها با نیروی پشتیبانی قبل از شروع عملیات، یعنی از هنگامی که در آب فرو می رفتند و از قایق ها جدا می شدند تا زمانی که کلت منور شلیک می شد، برای تیپ به عنوان یک مسئله مطرح بود که می بایست حل می شد. در این مدت در صورتی که اتفاقی برای نیروهای غواص می افتاد، خودشان می بایست آن را رفع می کردند، بدون هیچ امکان کمکی از نیروهای پشتیبانی. گفتنی است که ابتدا تصمیم گرفته شد بی سیم ضد آب درست شود، اما متأسفانه انجام نشد.

در هر حال مسئولان تیم های غواص آخرین هماهنگی های لازم را انجام دادند. زمان رسیدن به هدف از نقطه ی رهایی، به وسیله مسئولان تیم ها تخمین زده شد و اسماعیل دقایقی، فرمانده تیپ بدر دو ساعت به زمان های پیش بینی شده افزود تا در صورت پیش آمدن حادثه ای، زمان عملیات عقب نیفتد و همگی سر ساعت برسند. ساعت ۲۴ به عنوان زمان شروع درگیری برای هر دو محور تعیین شد.

### در آستانه عملیات

اقدامات خودی: نیروهای عمل کننده به تدریج از دو روز قبل از عملیات با رعایت اصل غافل گیری به منطقه عملیات انتقال داده شدند. نیروهای محور غربی در پاسگاه سه و پاسگاه های هور مستقر شدند و نیروهای محور شرقی در مجاورت آبراه لعوج و برکه ابوشوش استقرار یافتند. ضمن آنکه اکثر نیروهای عمل کننده (طی دو روز باقی مانده به عملیات) کاملا به منطقه عملیات توجیه شدند.

واحد تخریب با منفجر کردن تهل های ثابت و متحرک در مسیر

ص: ۶۴

حرکت نیروها، معابر لازم را از موانع عبور پاک سازی کرد و سایر واحدهای پشتیبانی و خدمات رزم (نظیر مهندسی، تدارکات، بهداری، مخابرات و...) اقدامات لازم را برای پشتیبانی از نیروها به عمل آوردند.

اقدامات دشمن: عراقی ها قبل از عملیات تقریبا روزی یک تا دو بار به وسیله هواپیمای پی.سی.۷ منطقه را بمباران می کردند. آتش توپخانه هم تا حدودی روی منطقه اجرا می شد و در مواردی هم نیروهای فرسان الهور اقدامات شناسایی و گشت رزمی انجام می دادند ولی به دلیل وجود کمین های خودی، نتوانستند اقدام مهمی انجام بدهند.

ص: ۶۵

## شرح عملیات

### شب اول ۱ / ۵ / ۱۳۶۴– عملیات در محور غربی

در این محور باید ۵ کمین (داخل برکه سیسون) و ۴ پاسگاه در دریاچه ام النعاج به تصرف نیروهای خودی در می آمد، یک حرکت ایذایی در نهروان – نهرالحصوه می شد و خط پدافندی با استقرار نیرو در معمرالدوب – الهرود تکمیل می گشت.

### شرح عملیات گردان شهید دستغیب

مأموریت گردان شهید دستغیب در این محور گرفتن پاسگاه قاچاقچی و تکمیل خط پدافندی جناح چپ عملیات بود.

الف) تصرف پاسگاه بالای آبراه قاچاقچی: ۶ نفر غواص به وسیله ۳ بلم با سلاح های کلاش، نارنجک دستی (هر نفر ۴ عدد)، تفنگ نارنجک انداز و کلت منور ساعت ۵ بعد از ظهر از ابتدای سیسون – الدوب وارد آبراه قاچاقچی شدند. بلم ها ۲ ساعته به سر آبراه قاچاقچی رسیدند و غواص ها داخل آب شدند. ابتدا ۲ تن از برادران به درون آب رفته و یک بار دیگر پاسگاه دشمن را شناسایی کردند، سپس کلیه غواص ها ساعت حدود ۲۲ داخل آب شدند. (۱) پس از طی مسافتی حدود ۶۰۰ الی ۷۰۰ متر تا نزدیکی پاسگاه دشمن به زیر آب رفته و جلوی پاسگاه از آب بیرون آمدند و با آرایشی هلالی شکل، پاسگاه را به محاصره خود درآوردند. در این موقع (ساعت بین ۲۳:۳۰ تا ۲۴) مسئول دسته و یکی از برادران غواص، نگهبان پاسگاه را در حال نگهبانی مشاهده می کنند و تصمیم می گیرند قبل از شروع درگیری در قسمت های دیگر، با خفه کردن نگهبان مابقی را بدون درگیری

ص: ۶۶

---

۱– ۱۰. به این غواص ها برای رسیدن به هدف ۲ ساعت فرصت داده شده بود.

اسیر کنند. دو غواص به سمت تهل می روند ولی به هنگام رفتن روی تهل، درگیری در قسمت های دیگر شروع می شود.

شروع عملیات در محورهای دیگر موجب گردید که نگهبان متوجه اوضاع شده و به سرعت اقدام به بیدار کردن دیگران کند. غواص ها با دیدن این حرکت، ابتدا هر کدام یک نارنجک بر روی تهل پرتاب کردند سپس با گشودن رگبار به سمت عراقی ها روی تهل رفتند؛ نیروهای دشمن که غافل گیر شده و قدرت هر گونه حرکتی از آنان سلب گردیده بود، همگی به روی زمین خوابیدند و فریاد زدند ما تسلیم هستیم، شلیک نکنید.

نیروهای پشتیبان نیز با شروع درگیری موتورها را روشن و به سمت پاسگاه حرکت کردند. آنها زمانی که کلت منور قرمز شلیک شد در نزدیکی پاسگاه دشمن قرار داشتند و فریاد زدند (خطاب به نیروهای غواص) شما سالمید؟ جواب شنیدند بله و معلوم شد که پاسگاه سقوط کرده است. بلافاصله این خبر به عقبه داده شد. نیروهای قایق سوار سپس تا ۲۰۰ الی ۳۰۰ متری بالاتر و اطراف پاسگاه دشمن را به رگبار بستند که اگر نیرویی از دشمن در نی زارها مخفی شده، پاک سازی شود.

درباره اهمیت این پاسگاه که ظرف مدت ۵ / ۱ دقیقه سقوط کرد، فرمانده تیپ بدر گفت:

«این پاسگاه یکی از مهم ترین جناح های دشمن بود زیرا که اینجا تا آبراه اصلی دشمن که نهرالولد بود فاصله چندانی نداشت و نیروهای مستقر در ام النعاج عقبه شان ابوخصاف بود. دشمن از ابوخصاف وارد نهرالولد می شد و سپس وارد دریاچه شده به چپ و راست می رفت و نیروهای خود را در ام النعاج تغذیه می کرد که از اهمیت خاصی برای دشمن برخوردار بود.»

گرفتن ۱۱ اسیر، یک قایق موتوری، یک بی سیم راکال، تعدادی سلاح کلاشینکوف، آرپی جی و یک تیربار، از نتایج عمل در این پاسگاه می باشد.

ص: ۶۷

ب) تـأمین جنـاح چپ و تکمیل خط پدافنـدی: برای تکمیل خط پدافنـدی و تأمین جناح چپ عملیات، تعـدادی نیرو از گردان شهید دستغیب با ۴ قایق دوشـکا و معمولی از سـیسون و الدوب به وسیله پارو به راه افتادند و به محض شروع عملیات موتورها را روشن کرده به سـمت هـدف هـای خود در الهرود، الـدوب و معمر حرکت کردنـد. در ساعت ۳۰ دقیقه بامـداد به هدف ها رسیدند و در آنجا مستقر شدند.

**شرح عملیات گردان شهید صدر**

الف) پاسـگاه سمت راست سیسون: در ساعت ۲۰ غواصان گردان شـهید صدر از آخرین کمین خودی به وسیله ۳ بلم همراه با دو قایق پشتیبانی (دوشکا و معمولی) بدون روشن کردن موتور و با پارو زدن به سمت هدف حرکت کردند. بعد از طی حدود ۶۰۰ متر در پیچ اول سمت راست سیسون بلم ها را مخفی کردند و قایق های پشتیبانی نیز همان جا ماندند. در ساعت ۲۱ هفت غواص به سمت پاسگاه و کمین مورد نظر حرکت کردند که دو تن از آنها در ۱۰۰ متری کمین (بین پاسگاه و کمین) ماندند.

غواصان ساعت ۲۴ در ۵ متری پاسـگاه دشـمن بودند. دقایقی بعد با شنیدن صدای درگیری از پاسگاه سمت چپ، غواصان هر کدام یک نارنجک روی پاسگاه انداختند. دشمن بلافاصله عکس العمل نشان داد و به سمت آنها شروع به تیراندازی کرد. دو تن از غواصان مجروح شدند، اما ۳ تن دیگر، روی دشمن آتش گشودند و بالای تهل رفتند.

با شـدت گرفتن آتش دشـمن، به ناچار هر سه غواص زمین گیر شدنـد و کلت منور قرمز (به نشانه عدم الفتح) شـلیک کردند. قایق های پشتیبان که با موتورهای روشن در نزدیکی پاسـگاه دشـمن آماده بودنـد از فاصـله نزدیک تهل را زیر آتش گرفتنـد، محوطه یکپـارچه آتش شـد، بنزین و مهمـات عراقی ها منفجر شـد و می سوخت. در پی آن نیروهای دشـمن دست از مقاومت برداشته به درون نی ها فرار کردند. قایق های پشتیبان با تیراندازی هوایی نزدیک پاسگاه شدند و اطراف پاسگاه را

جهت پاک سازی به رگبار بستند و پاسگاه در مدت کوتاهی سقوط کرد.

نتیجه عملیات در این پاسگاه و کمین، کشته شدن دو نیروی دشمن و کسب غنائمی از جمله یک قایق موتوری، یک آرپی جی، تعدادی تفنگ کلاشینکوف، تعدادی بلم، خمپاره ۶۰، تیربار و یک بی سیم راکال بود.

ب) پاسگاه سمت چپ سیسون: شش غواص از ظهر با ۳ بلم و پشتیبانی ۲ قایق عادی و دوشکا و یک راهنما از الدوب وارد قاچاقچی شدند. غواصان از ساعت ۱۶ به داخل آب رفتند تا مسافتی ۳ کیلومتری را طی کنند. آنها پس از چند ساعت غواصی، در ساعت ۲۱ به ۱۵ متری پاسگاه دشمن رسیدند و آماده دریافت دستور فرمانده تیپ برای حمله شدند.

در ساعت ۳۰ دقیقه بامداد رزمندگان غواص پس از پرتاب نارنجک روی پاسگاه، با تیراندازی به روی تهل رفتند. پس از تیراندازی کوتاهی که به مجروح شدن یک غواص منجر شد، عراقی ها روی زمین خوابیدند و تسلیم شدند و پاسگاه در مدت چند دقیقه سقوط کرد. با شلیک منور سبز، قایق های پشتیبانی به سمت هدف حرکت کردند و به محض رسیدن به پاسگاه اطراف آن را برای پاک سازی، به رگبار بستند.

در همین حین عده ای از نیروهای فرسان الهور که با ۲ بلم از وسط سیسون فرار کرده بودند، به این قسمت آمدند که بلافاصله به رویشان آتش گشوده شد و هر ۲ بلم که چهار تن در آن بودند غرق و افرادش کشته شدند.

نتیجه عملیات در این پاسگاه: اسیر شدن ۱۰ نیروی دشمن که ۲ تن آنها به علت جراحت شدید جان دادند و به غنیمت گرفتن یک قایق موتوری، تعدادی تفنگ کلاشینکوف، یک آرپی جی، بی سیم راکال و یک تیربار.

ج) پاسگاه فرماندهی: شش غواص با ۳ بلم به همراه ۲ قایق پشتیبانی

(دوشکا و عادی) ساعت ۱۷:۳۰ تا ۱۸ از الدوب وارد قاچاقچی شدند. آنها پس از طی مسافتی حدود ۵ / ۱ کیلومتر، زودتر از وقت معین به پاسگاه رسیدند و ساعت ۵ دقیقه بامداد با شروع درگیری در پاسگاه های دیگر، نارنجک ها را به درون پاسگاه پرتاب کردند و هم زمان با به رگبار بستن پاسگاه روی آن رفتند. ابتدا افراد دشمن به طرف نیروهای غواص تیراندازی کردند که دو تن مجروح شدند ولی با ادامه تیراندازی غواصان، عراقی ها روی زمین خوابیده و فریاد زدند ما تسلیم هستیم.

نتیجه عملیات در این پاسگاه: از افراد دشمن ۴ تن کشته و ۱۱ تن اسیر شدند. غنائم به دست آمده نیز یک بی سیم راکال، تعدادی سلاح، آرپی جی، خمپاره ۶۰، دو قایق موتوری و یک تیربار بود.

د) دو کمین سمت چپ برکه سیسون: چهار غواص ساعت ۱۹ از آخرین کمین نیروهای خودی در سیسون حرکت کردند. آنان از ۵۰۰ متری کمین های دشمن به درون آب رفتند و حدود ساعت ۲۴ در نزدیکی کمین ها بودند. با شروع درگیری به کمین ها نزدیک شدند، ولی نیروی کمین ها فرار کرده بودند.

ه) دو کمین وسط برکه سیسون: برای دو کمین وسط، سه غواص به همراه یک قایق پشتیبانی عادی حرکت کردند. غواصان هم زمان با شروع درگیری با تیراندازی به کمین ها نزدیک شدند و چند نارنجک به روی آن پرتاب کردند. طبق پیش بینی کسی در کمین ها نبود.

و) عمل ایذایی در نهروان و نهرالحصوه: هم زمان با عملیات در دریاچه ام النعاج یک گروه از گردان شهید صدر با ۴ قایق (قایق های تیربار و معمولی) بعد از عبور از الدوب و مالت عویه به سمت پاسگاه های دشمن در نهروان و نهرالحصوه رفته و روی دشمن آتش سنگینی اجرا کردند.

این حرکت که با هدف فریب دشمن به اجرا درآمد، با موفقیت روبه رو شد، زیرا دشمن تصور کرد که از ترابه به او حمله شده است و همان موقع آتش سنگینی روی ترابه اجرا کرد.

ص: ۷۰

به طور کلی عملیات در محور غربی ۱۵ دقیقه به طول انجامید و بعد از آن منطقه کاملا به دست نیروهای خودی افتاد.

### در حاشیه وقایع شب اول، انتقال اسیران محور غربی

برای انتقال اسیران به عقب، آنها ابتدا به محل هدایت عملیات (قایق فرماندهی)، سپس به مقر تیپ انتقال می یافتند. از میان اسیران، بی سیم چی پاسگاه فرماندهی دشمن در محل هدایت نگه داشته شد. دشمن با توجه به سقوط پاسگاه هایش، منطقه را زیر آتش سنگین گرفته بود و تردد در منطقه مشکل شده بود. از بی سیم چی مزبور خواسته شد که برای مقابله با این وضعیت با نیروهای خودی همکاری کند که وی با اشتیاق پذیرفت. این فرد به پست شنود برده شد تا با فرماندهی خود (در عقبه) تماس بگیرد و به فرمانده شان بگوید که آتش را قطع کنید، زیرا روی سر ما می ریزد. با این اقدام، بعد از لحظاتی آتش به طور کلی روی منطقه قطع شد.

حدود چهار ساعت شنود به وسیله این فرد با دشمن در تماس بود. قطع آتش در این مدت کمک بزرگی به نیروهای خودی کرد و منطقه کاملا قابل تردد شد. بعد از این مدت، مجددا از بی سیم چی (جهت لو نرفتن شنود) خواسته شد با فرماندهی خود تماس گرفته وانمود کند که نیروهای اسلام به طرفشان می آیند و قصد حمله دارند، سپس لحظه به لحظه گزارش کند تا سقوط پاسگاه، که پس از صحبت لازم با فرماندهی دشمن و در حین آن، بی سیم توسط شنود خودی قطع شد. در این لحظه فرماندهی دشمن سعی داشت با بی سیم چی تماس بگیرد و این نشان می داد که صحنه سازی مؤثر بوده است.

پس از انتقال این بی سیم چی به مقر تیپ، وی با یکی از مجاهدان عراقی آشنا درآمد که همدیگر را در آغوش گرفته و بوسیدند.

### عملیات در محور شرقی

گردان شهید بهشتی: یک دسته از گردان شهید بهشتی به استعداد

حدود ۳۵ نفر بـا سـلاح های مورد نیاز، روی تهل های حاشـیه دریاچه به صورت یک خط ۱۵۰ تا ۲۰۰ مـتری، رو به ام الطیره موضع گرفتنـد. این خط حـدود ۴۰۰ مـتر بـا دشـمن فاصـله داشت. به محض شـروع درگیری در محـور غربی این نیروهـا نیز با پشتیبانی ادوات، پاسـگاه های دشمن در ام الطیره را زیر آتش خود گرفتند و گروه تخریب همراه اینها با شروع درگیری، اقدام به انفجار تهل های جلوی دریاچه کرد و برمایه را به ام النعاج وصل نمود.

دسـته دیگر گردان شـهید بهشتی بـا سه بلم پس از عبور از آبراه لعوج وارد برمـایه ای شدنـد که به دریاچه ام النعاج منتهی می گردید. آنها با ۳۰ دقیقه تأخیر (ساعت ۳۰ دقیقه بامـداد) با بلم ها به سـمت کمین دشـمن - با آتش و حرکت - حمله کردند. نیروهای فرسان الهور مدافع کمین، بدون هیچ مقاومتی با دادن تعدادی کشته و مجروح به درون نی ها متواری شدند.

به دسـتور فرمانده تیپ بدر و با هماهنگی نیروهایی که روی ام الطیره آتش داشـتند، این نیروها به سـمت پاسـگاه دشـمن در ام الطیره حرکت کردنـد، لیکن در جریان درگیری با دشـمن بر اثر افتادن یکی از نارنجک های آنها به درون قایق، مسـئول تیم و یک رزمنده دیگر مجروح شدند. در پی آن به دلیل مجروح شدن مسـئول تیم، مقاومت دشمن و روشن شدن هوا، نیروها عقب کشیدند و در حاشیه دریاچه ام النعاج در ام تاوه مستقر شدند.

گردان انصارالحسـین: نیروهایی از گردان انصارالحسـین با سه بلم و پشتیبانی یک قایق دوشکا برای حمله به کمین دشمن وارد آبراه خسـرسوده گردیدند. با شـروع درگیری (در محورهای دیگر) به آنها دسـتور داده شد تا سریعا به دشمن حمله کنند، زیرا در حال عقب نشـینی بود. بلافاصـله روی کمین دشـمن آتش گشوده شـد و سـپس با آتش و حرکت به کمین نزدیک شدنـد، لیکن وقتی رسـیدند افراد دشـمن فرار کرده بودنـد. پس از آن اطراف کمین را بـا پرتـاب چنـد نارنجک و شـلیک رگبار پاک سازی کردند و به عقب برگشتند و در

آبراهی که از ام توسه به خسرسوده وصل می شد کمین کردند.

از طرف دیگر، عراقی ها در پاسگاه خسرسوده بر اثر آتش مؤثر و پرحجم ادوات، مدام با فرماندهی خود در تماس بودند که ما زیر فشار توپخانه هستیم، عده ای کشته و مجروح شده اند، می خواهیم به عقب برگردیم و سرانجام پس از کمی مقاومت ناچار به عقب نشینی شدند. در نتیجه این پاسگاه دشمن به وسیله آتش ادوات موقتا سقوط کرد.

## روز اول عملیات (۲ / ۵ / ۱۳۶۴)

محور غربی

از آنجا که منطقه آزاد شده کاملا پاک سازی نشده بود، تعدادی از فرسان الهور و ارتشیان عراق که فرار کرده و لابه لای نی ها مخفی شده بودند، با بی سیم به توپخانه گرا می دادند. برای مقابله با این وضعیت، چند تن از رزمندگان با یک قایق و ۳ گالن ۲۰ لیتری بنزین به محل رفته بنزین را روی نی ها ریختند و آتش زدند. با شعله ور شدن نی ها قسمتی از تهل که سبز نبود در آتش سوخت ولی همه ی تهل آتش نگرفت و رزمندگان قصد داشتند به مقر تیپ برگردند که در همین موقع یک سرباز عراقی خود را تسلیم کرد. وی به مقر تیپ آورده شد. این سرباز عراقی یکی از عناصر پاسگاه سمت راست سیسون بود که شب قبل به هنگام فرار به درون نی ها، به طور اتفاقی از دیگران جدا شده بود. از این فرد اسامی نیروهایی که میان نی ها مخفی شده بودند گرفته شد. سپس یکی از رزمندگان به محل رفت و با بلندگو گفت که ما جای شما را می دانیم، اگر تسلیم نشوید تهل ها را به آتش خواهیم کشید. وی اسامی تک تک آنها را با بلندگو صدا زد که اسم هر کدام خوانده می شد از میان نی ها با پای برهنه و به حالت تسلیم بیرون می آمد. در نتیجه ۹ نفری که در نی ها مخفی شده بودند، همگی تسلیم شدند.

در پاسگاه سمت چپ نیز به همین شیوه عمل شد و دو نفری که پنهان شده بودند بیرون آمدند و تسلیم شدند.

در این روز قایق های گشتی تقریبا فعال بودند و مدام برای تکمیل پاک سازی به منطقه ای که هنوز آلوده به عناصر دشمن بود، می رفتند و هر بار بین یک تا سه تن را اسیر می کردند.

محور شرقی

با روشن شدن هوا دشمن به پاسگاه خسرسوده بازگشت و مجددا در آن مستقر گردید. هر چند دشمن در ام الطیره نیز نیرو داشت ولی این قسمت تقریبا در محاصره خودی بود. وضعیت منطقه برای دشمن کاملا روشن نبود، ولی امیدوار بود بتواند به وسیله این نیرو و تقویت آن حرکتی روی منطقه داشته باشد، برای همین ام الطیره در این روز زیر آتش ادوات خودی قرار گرفت.

در ساعت ۸:۴۵ رزمندگانی که منطقه را پاک سازی می کردند، هشت نیروی دشمن را که در میان نی ها مخفی شده بودند اسیر کردند و به عقب انتقال دادند. تا این زمان پدافند هوایی نتوانسته بود در منطقه حضور پیدا کند، لذا هواپیماها و هلی کوپترهای دشمن به راحتی در پرواز بودند و نقاط مختلف را هدف می گرفتند. یک بار با راکت پاسگاه سمت راست را آتش زدند. خوشبختانه به دلیل استتار خوب نیروهای خودی و وجود تهل ها و نی زارهای بسیار، پرنده های دشمن تا این زمان نتوانسته بودند خسارتی به رزمندگان وارد کنند.

شناورهای دشمن نیز هر گاه قصد اقدامی علیه رزمندگان داشتند، کمین های خودی به آنها اجازه عبور می دادند، سپس روی آنها اجرای آتش می کردند که همین موجب تحمیل تلفاتی به دشمن می شد.

رزمندگان مستقر در کمین ها برای استتار، به تهل های متحرک طناب بسته بودند و در زمان آمدن هواپیما و هلی کوپترهای دشمن، تهل ها را به جلوی کمین های خود می کشیدند و در نتیجه کاملا استتار می شدند و افراد دشمن قادر به دیدن آنها نبودند. دشمن در این روز علاوه بر پاتک های پیاپی با شناورهای خود، یک بار نیز با چندین بلم و حمایت دو هلی کوپتر پاتک کرد. در این اقدام،

رزمندگان اجازه دادند که دشمن نزدیک شود سپس روی آنها آتش گشودند در نتیجه ۷ بلم آنها غرق شد و نفرات بسیاری به هلاکت رسیدند. در همین حین صحبت های خلبان های هلی کوپتر شنود می شد (به وسیله رادیوهای کوچک دو موج اف.ام در نزدیکی محل پرواز) یکی از خلبانان به دیگری می گفت:

«برو بالای سر نیروهای خودی تا ترسشان بریزد و بروند جلو و گرنه اینها جلو برو نیستند.»

به هر حال با وجود فشار شدید فرماندهی دشمن، نیروهای پاتک کننده کاری از پیش نبردند. این در حالی بود که به آنها گفته می شد که اگر جلو نروید به هلی کوپترها دستور می دهیم شما را بزنند.

### روز دوم عملیات (۳ / ۵ / ۱۳۶۴)

دشمن در دومین روز عملیات چند بار با اعزام شناور به آبراه قاچاقچی دست به پاتک های ضعیفی زد که در هر بار آمدن، شنود خودی به رزمندگان مستقر در کمین ها اطلاع می دادند، بنابراین به محض نزدیک شدن، روی آنان اجرای آتش می شد و دشمن به ناچار با تلفاتی به عقب بر می گشت.

در این روز نیز واحد پدافند هوایی نتوانست به منطقه بیاید در نتیجه هواپیماهای دشمن به راحتی می آمدند و منطقه را می زدند. به همین دلیل ترددها اکثرا در صبح زود و غروب انجام می گرفت.

فرمانده تیپ (برادر دقایقی) تلاش بسیاری کرد که سلاح های پدافند هوایی را به منطقه بکشاند. وی معتقد است اگر تجهیزات پدافندی وارد منطقه شود و بتواند در سه قسمت بالای قاچاقچی، سیسون و ضلع جنوب شرقی مستقر شود و یک هلی کوپتر یا هواپیما را بزند، دشمن دیگر هواپیما و هلی کوپتر اعزام نمی کند، ولی در کار واحد پدافند کندی خاصی دیده می شود، گذشته از آن منطقه بسیار وسیع است و احتمالا با استقرار این معدود قبضه ها، پوشش هوایی

مناسبی به وجود نخواهد آمد. برای این منطقه موشک سهند مناسب ترین سلاح برای زدن هواپیماها و هلی کوپترهای دشمن است.

### شب سوم عملیات: فرار دشمن از ام الطیره و خسرسوده

بر اساس خبرهای دریافتی از شنود خودی، دشمن نیروهایش را در ام الطیره تقویت کرده بود، لذا طی جلسه ای در مقر تیپ بدر، عملیاتی برای شب سوم در ام الطیره طراحی شد. بر اساس طرح، ساعت ۱۹ تا ۱۹:۳۰ ادوات خودی آتش سنگینی روی ام الطیره ریختند. سپس حدود ۴ تا ۵ قایق که از سیسون وارد دریاچه ام النعاج شده بودند با به زیر آتش گرفتن ام الطیره، خود را به آنجا رسانده، روی تهل رفتند. چند قایق تهل را دور زدند همچنین روی تهل را که پاسگاه در آن قرار داشت، گشتند ولی از دشمن خبری نبود. ظاهرا دشمن دریافته بود که از نیروهایش کاری ساخته نیست لذا قبل از حمله رزمندگان، آنها را بیرون برده بود.

در همین شب، هم زمان با حرکت روی ام الطیره رزمندگان گردان انصارالحسین به پاسگاه دشمن در حاشیه ام النعاج (خسرسوده) حمله کردند و با آتش و حرکت به سمت پاسگاه رفتند، اما قبل از آنکه به پاسگاه برسند، دشمن فرار کرده بود. سپس رزمندگان در حاشیه دریاچه ام النعاج نزدیک آبراه سوده کمین زدند و مستقر شدند.

در همین شب ۸ تن از عناصر فرسان الهور که شب عملیات در میان نی ها مخفی شده و سه شب در آب بودند، شناکنان پس از گذشتن از سیسون و آبراه قاچاقچی، بعد از طی مسافتی حدود ۷ کیلومتر، جلوی نیروهای خودی در الهرود بیرون آمدند که وقتی متوجه کمین خودی شدند، بلافاصله زیر آب رفتند. رزمندگان مستقر در کمین، درون آب را به رگبار بستند که در نتیجه یک نفرشان کشته و یکی دیگر مجروح شد و بقیه بیرون آمدند و تسلیم شدند که به مقر تیپ منتقل گردیدند.

ص: ۷۶

## نتایج عملیات قدس ۴

آزادسازی نیمی از دریاچه ام النعاج که از شط الدوب در غرب دریاچه شروع می شود و تا برکه ام توسه در شرق آن امتداد دارد.

تلفات دشمن: ۸۰ کشته، ۱۰۰ مجروح و ۵۳ اسیر.

غنائم به دست آمده: ۷ قایق، ۱۰ بلم، ۴ بی سیم، ۵۰ تفنگ کلاشینکف، ۵ قبضه تیربار، ۲ قبضه خمپاره و ۵ قبضه آر.پی.جی و ۲ عدد دوربین معمولی.

ضایعات خودی: شب عملیات ۱ شهید و ۶ مجروح که تا یک هفته پس از عملیات به ۵ شهید و ۲۵ مجروح افزایش یافت. اکثر تلفات خودی ناشی از حملات هوایی بود.

عوامل موفقیت عملیات: شناسایی دقیق در محور غربی؛ ارتباط قوی بین نیروهای عمل کننده و فرماندهی؛ توجیه خوب نیروهای عملیاتی، فعال بودن پست شنود؛ سرعت عمل و هماهنگی مناسب غواصان، هماهنگی مناسب واحد ادوات با نیروهای عملیاتی.

## عملیات تکمیلی قدس ۴ (اقدام ایذایی ۱۸ / ۵ / ۶۴)

### اشاره

بعد از عملیات قدس ۴، عده ای از افراد فرسان الهور فرار کرده و به هورالحمار رفتند. قبلاـ هم بر اثر فشار نیروهای گشتی رزمی تیپ بدر روی فرسان الهور، ۲۵۰ تن از افراد فراری شده بودند. فرماندهی تیپ تصمیم گرفت که با یک عملیات ایذایی به انهدام سازمان فرسان الهور بپردازد. پیش بینی می شد که با انهدام نیرو، دیگر فرسان الهور در دریاچه ام النعاج نخواهند ماند و به دلیل انگیزه ضعیف شان فراری خواهند شد و در نتیجه حفاظت هور ضعیف خواهد شد. تأثیر دوم این حرکت ایذایی، امنیت یافتن نیروهای پدافند خودی بود که با ضربه زدن به فرسان الهور و گرفتن قدرت تحرک از آنان میسر می شد.

به دنبال این تصمیم و با بهره گیری از شناسایی قبلی تیپ در این منطقه عملیاتی و تکمیل شناسایی ها، مانور عملیات طراحی شد. در

ص: ۷۷

این حرکت ایذایی تیپ ۹ بدر به دلیل نداشتن نیروهای احتیاط، برای حمله از نیروهای در خط (گردان های عمل کننده در قدس ۴) استفاده می کرد.

### وضعیت دشمن و خودی در منطقه عملیاتی

دشمن در الابیض در فاصله یک کیلومتری الدوب ۲ تا ۳ کمین داشت و همین طور دو طرف شط الدوب هم دارای کمین بود. در الابیض کمین جلویی ۲۰ نیرو با ۱۰ بلم و کمین بعدی حدود ۱۵ نفر نیرو و ۷ بلم و کمین های دو طرف شط الدوب هر کمین ۴ بلم و ۱۰ نیرو و کمین بالای ام الورد حدود ۱۵ نیرو و ۸ بلم داشتند.

سازمان مشخص شده برای عملیات چنین بود: از گردان شهید بهشتی ۱۰ تن با ۵ بلم. از گردان شهید صدر ۱۰ تن با ۳ بلم. از گردان شهید دستغیب ۱۶ تن با ۸ بلم، ۴ قایق حامل دوشکا و ۱ قایق حامل سلاح ۵ / ۱۴ میلی متری (تک لول). برای توجیه بلدچی ها، منطقه یک بار به وسیله ۳ بلم شناسایی شد.

### شرح عملیات

ساعت ۱۵:۳۰ روز ۱۸ / ۵ / ۱۳۶۴ نیروها از آخرین پاسگاه در الدوب به سمت هدفی حرکت کردند. در محور الابیض دو تن از نیروهای عمل کننده ساعتی قبل از شروع عملیات از دور متوجه حضور نداشتن افراد دشمن شده بودند، وقتی با شنا به کمین ها نزدیک شدند از نزدیک به خالی بودن آنها مطمئن گردیدند. ساعت ۱۹:۲۶ عملیات با رمز «یا الله، یا الله» شروع شد.

با اعلام شروع عملیات نیروهای مستقر در الابیض به پاک سازی اطراف کمین ها پرداختند. نیروهای عمل کننده در شط الدوب نیز با آتش و حرکت (طبق طرح مانور) به کمین ها نزدیک شدند که با اولین شلیک، نیروهای کمین دشمن همگی به درون آب پریدند. سپس قایق ها به پیش رفته و کمین را دور زدند و اطراف را پاک سازی

کردند.

پس از اتمـام عملیات در ساعت ۱۹:۵۰ و سـقوط کمین های دشـمن، اعلامیه های آماده شـده از قبل به نی ها نصب شـد و در ساعت ۱۹:۵۵ دستور عقب نشینی صادر گردید.

## نتیجه عملیات

انهدام ۴ کمین دشمن، وارد شدن تلفات و خساراتی به کمین دشمن در ام الورد، به غنیمت گرفتن ۲ قبضه آر.پی.جی، ۱ قبضه تیربار گرینف، ۱ دستگاه بی سیم و بیش از ۱۰ بلم.

ص: ۷۹

## عملیات قدس ۵

### شناسنامه عملیات

نام عملیات: قدس ۵

رمز عملیات: «یا علی (ع) ادرکنی»

منطقه عملیات: پاسگاه الیج واقع در هورالهویزه و در شمال منطقه عملیاتی بدر، حد فاصل پاسگاه بلال و جاده خندق، در شرق البیضه.

زمان: ۱۵ / ۵ / ۱۳۶۴

هدف: تصرف پاسگاه الیج، نزدیک شدن به البیضه و تأمین بیشتر منطقه.

سازمان عمل کننده: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.

سازمان رزم: گردان امام علی (ع) از تیپ ۱۸ الغدیر و نیروهای ویژه غواص.

نتیجه عملیات: آزادسازی ۳۰ کیلومترمربع از هور.

تلفات عراق: ۵۱ کشته و ۱۸ اسیر.

غنائم: خمپاره انداز، سلاح ضدهوایی تک لول.

ص: ۸۰

## مقدمه

قدس ۵ آخرین عملیات از سلسله عملیات قدس است که با هدف تکمیل اهداف عملیات های قدس ۱ و ۲ طراحی شد. با اجرای این عملیات محدود، پاسگاه الیج عراق تصرف می شد و پدافند خودی در هور وضعیت مناسب تری می یافت. این عملیات همچنین در بهبود موقعیت آفندی خودی مؤثر بود.

## موقعیت منطقه عملیاتی، ابلاغ مأموریت

منطقه عملیات در هورالهویزه و در شمال منطقه عملیاتی بدر، حد فاصل پاسگاه بلال و جاده خندق، در شرق البیضه واقع شده است.

در تاریخ ۱۱ / ۴ / ۱۳۶۴ در پی دستور قرارگاه خاتم الانبیا (ص)، تیپ الغدیر برای اجرای عملیات در هورالهویزه و تصرف پاسگاه الیج زیر امر قرارگاه سلمان قرار گرفت، به همین دلیل خط پدافندی تیپ ویژه شهدا در محور شط علی تحویل تیپ الغدیر شد تا هر چه سریع تر آماده اجرای عملیات گردد.

قبل از واگذاری این منطقه به تیپ الغدیر - همان طور که قبلا اشاره شد - لشکر ۲۵ کربلا طی دو عملیات قدس ۱ و قدس ۲، چند پاسگاه آبی - خاکی دشمن را تصرف و مواضع خود را به پاسگاه الیج و منطقه حساس البیضه نزدیک تر کرده بود. مأموریت تیپ الغدیر در واقع ادامه و تکمیل دو عملیات یاد شده محسوب می گردد.

ص: ۸۱

## موقعیت نیروهای خودی و دشمن قبل از عملیات

نیروهـای خودی قبل از عملیات، داخل آبراه شـعبان و حوالی تقاطع آبراه تبوک و تبوک ۱ مستقر بودند که از دو پاسگاه و دو کمین شناور تشکیل می گردید.

خط پدافندی نیروهای دشـمن نیز متشکل بود از یک سری پاسگاه های کمین، که پاسگاه الیج در مرکزیت این پاسگاه ها قرار داشت و به وسیله آنها حفاظت می شد. مقر تاکتیکی فرماندهی گروهان مستقر در این منطقه در ۷۰۰ متری پاسگاه الیج و یک کیلومتری البیضه بود و مقر اصلی این گروهان در البیضه قرار داشت.

## شناسایی

نیروهای شناسایی از تاریخ ۱۵ / ۴ / ۱۳۶۴ کار خود را در آبراه حضـرت رسول (ص) و آبراه حمزه سیدالشـهدا آغاز کردند و در ۲۷ / ۴ / ۱۳۶۴ آبراه تبوک را شـناسایی کردند. سپس با تهیه عکس هوایی از این منطقه، آبراه دیگری مشخص گردید که نیروهای شـناسایی درباره تمامی جوانب آن کار کردنـد. به علت اهمیتی که فرمانـده تیپ الغدیر به امر شـناسایی و تأثیر آن در چگونگی اجرای عملیات می داد، وی در بعضـی از شـناسایی ها به همراه نیروهای شناسایی تا نزدیکی دشمن می رفت که این امر در اصلاح طرح مانور عملیات مؤثر بود.

کلا شناسایی در ۴ محور: آبراه حضـرت رسول (ص)، آبراه حمزه سیدالشـهدا، آبراه امـام علی (ع) و آبراه تبوک (فاطمه زهرا (س)) انجام گرفت. با بررسـی به عمل آمده چنین محرز شد که عمده موانع دشـمن در آبراه تبوک ۱(آبراه اصلی) قرار دارد و دشمن احتمال هجوم از سایر آبراه ها را نمی دهد.

در مجموع موانع دشمن در منطقه چنین بود:

۱- هفت ردیف سیم خاردار، خصوصا در انتهای آبراه، نزدیک پاسگاه دشمن.

۲- حدود ۷۰۰ متر میدان مین.

۳- بشکه های ۲۰۰ لیتری حاوی مواد آتش زا (فوگاز). تفاوت این بشکه ها با انواع آن در عملیات های قبلی این بود که به محض رسیدن آب به چاشنی سدیمی آن مشتعل می شد. تعداد ۳۰ بشکه ۲۰۰ لیتری و ۲۸ دبه ۲۰ لیتری فوگاز در این منطقه کار گذاشته شده بود.

همچنین امکانات دشمن در پاسگاه الیج چنین بود:

۱- دو سلاح تک لول ضدهوایی.

۲- دو خمپاره انداز ۸۱ و ۸۲ میلی متری.

۳- مهمات کافی برای ۴۸ ساعت مقاومت.

۴- گردان سوم تیپ ۷۰۱ کماندویی حذیفه.

### آگاهی دشمن در عملیات

در آخرین شناسایی مشاهده شد که دشمن مقداری مهمات اضافی در پاسگاه الیج آورده و بر تعداد بشکه های انفجاری نیز افزوده است. در مجموع به نظر می رسید دشمن اطلاعاتی در زمینه عملیات به دست آورده است که علل آن می تواند عدم رعایت احتیاط لازم از جانب نیروهای شناسایی، گرفتن عکس هوایی و یک سری نقل و انتقالات جدید در منطقه باشد (۱) .



---

۱ - ۱۱. به گفته برادر فلاح (مسئول محور) صحبت های اسیران عراقی بعد از عملیات مؤید این بود که دشمن از عملیات و زمان آن آگاهی داشته است.

## طراحی عملیات

الف) اهداف و مأموریت

۱- تصرف پاسگاه الیج واقع در هورالهویزه و نزدیک شدن به البیضه.

۲- تأمین بیشتر جاده خندق.

۳- تأمین بیشتر جناح راست خط پدافندی.

۴- محدودتر شدن خط پدافندی خودی و کاهش پاسگاه های مستقر در روی آب.

ب) سازمان رزم

تیپ بدر در این عملیات، گروهان جندالله به استعداد ۷۰ تن، گروهان حر به استعداد ۸۰ تن (احتیاط) و نیروهای ویژه غواص را در قالب گردان امام علی (ع) به کار می گرفت.

ج) طرح مانور

برای شروع تک، ۳ محور عملیاتی طراحی شده بود:

در محور محمد رسول الله (ص) نیروهای عمل کننده به استعداد ۵۰ تک ور و تعدادی غواص، با استفاده از راه کار واقع در این محور از پشت دشمن را دور زده و پاسگاه الیج را منهدم می نمایند. در محور حمزه سیدالشهدا ۳۰ نیروی تک ور و تعدادی نیروی غواص با هجوم به جناح دشمن تک را شروع کرده و پاسگاه الیج را منهدم می کنند. در محور امام علی (ع) ۷ نیروی تک ور و ۱۰ غواص با بستن عقبه اصلی دشمن در این منطقه، فرماندهی و سه کمین پشت پاسگاه الیج را منهدم کرده در ۷۰۰ متری این پاسگاه پدافند می نمایند.

در این عملیات ابتدا تیم شناسایی، تیم تخریب و تیم غواص به عنوان جلودار با پاک سازی آبراه ها از سیم خاردارها و مین ها و بشکه های انفجاری و غافل گیر کردن نگهبانان، خط دشمن را می شکنند، سپس با صدای تکبیر اینان، نیروهای تک ور قایق سوار

حمله خود را شروع می کنند و به انهدام موضع دشمن، تصرف و پاک سازی آن می پردازند.

زمان برآورد شده برای رسیدن به خط پدافندی دشمن، از محورهای حضرت رسول (ص) و حمزه سیدالشهدا دو ساعت و از محور امام علی (ع) سه ساعت است که با توجه به آن، زمان درگیری و شروع عملیات را قرارگاه سلمان ساعت ۲۱ روز ۱۵ / ۵ / ۱۳۶۴ تعیین کرد.

همچنین دو واحد ادوات و توپخانه که از آمادگی کافی برخوردار بودند مأموریت پشتیبانی آتش نیروها را به عهده داشتند. گروهان ادوات در این عملیات دو قبضه تفنگ ۱۰۶ میلی متری شناور، ۵ قایق مجهز به سلاح دوشکا، یک خمپاره انداز ۸۲ میلی متری و دو مینی کاتیوشا در اختیار داشت. توپخانه لشکر ۷۷ ارتش در این عملیات مأموریت تأمین آتش پشتیبانی یگان را به عهده داشت و امکانات آن عبارت بود از: دو قبضه کاتیوشا، یک آتشبار توپ ۱۵۲ م.م و چهار توپ ۱۳۰ م.م و دو توپ ۱۰۵ م.م علاوه بر تأمین پوشش هوایی منطقه، پیش بینی شده بود که توپ های ضدهوایی (۲۳ م.م) دو طرف آبراه هایی که امکان هجوم دشمن در آنها بیشتر است مستقر شده و با پیشروی نیروها به جلو منتقل گردند.

استعداد واحد پدافند هوایی شامل: شش توپ ۲۳ م.م، یک توپ ۵۷ م.م، یک چهارلول و یک دسته موشکی سهند می شد.

ضمن اینکه واحدهای یگان دریایی، تخریب، بهداری، مهندسی، مخابرات و... نیز متناسب با مأموریت محوله، نیروهای عمل کننده را در این عملیات پشتیبانی می نمایند.

ص: ۸۵

### شرح عملیات

پس از کسب آمادگی های لازم نیروهای عمل کننـده در ساعت ۱۸ تا ۱۹ روز ۱۵ / ۵ / ۱۳۶۴ حرکت خود را به طرف دشمن آغاز کردند.

نیروها در سه محور حضرت رسول (ص)، حمزه و امام علی (ع) بـدون هیچ حادثه ای ظرف ۳۰ تا ۶۰ دقیقه به نزدیکی دشمن رسیدند و به دلیل عدم اعلام آمادگی محور امام علی (ع) متوقف شدند. در این زمان نیروهای دشمن یک سره و بدون هدف به اطراف خود تیراندازی می کردند.

سرانجام محور امام علی (ع) در ساعت ۲۳، پس از درگیری فرماندهی تیپ و انتظار چند ساعته دو محور دیگر، اعلام آمادگی کرد که بلافاصله با قرائت رمز عملیات «یا علی (ع) ادرکنی» آغاز درگیری اعلام شد و محورها اقدامات خود را شروع کردند.

در محور حضرت رسول (ص) ابتدا سه غواصی که تا نزدیک پاسگاه دوم الیج رفته بودند با شنیدن رمز عملیات بلافاصله با پرتاب نارنجک و انهدام چند سنگر، خود را به پاسگاه رساندند و پس از ۳۰ دقیقه درگیری سرانجام با رسیدن سایر نیروهای کمکی موفق به تصرف پاسگاه شدند (۱) .

ص: ۸۶

---

۱- ۱۲. علت درگیری طولانی نیروها این بود که سه غواص اسلحه ای کلاشینکف خود را قبل از رسیدن به پاسگاه (در آب هور) از دست داده بودند، هنگامی که غواص ها به پاسگاه رسیدند با تعدادی از نیروهای دشمن مواجه شدند که به دلیل غافل گیری هنوز گیج و سرگردان و وحشت زده بودند. در این موقع که هنوز نیروهای اصلی تک ور نرسیده بودند، غواصان درگیری را با دست خالی ادامه دادند و از هر امکانی استفاده کردند از جمله کوبیدن موشک آر.پی.جی بر سر نیروهای دشمن، زدن سنگ و... تا اینکه به هر ترتیبی که بود یک اسلحه به دست آوردند که یکی از غواصان نیز مجروح گردید. در این وضعیت دو غواص خشاب پر می کردند و غواص دیگر تیراندازی می کرد و به این ترتیب درگیری خود را با دشمن تا نیم ساعت ادامه دادند.

لازم به توضیح است که از ابتدای شروع درگیری، نیروهای بلم سوار در انتظار تکبیر غواص ها بودند. غواص ها نیز در نظر داشتند وقتی جای پای مناسبی گرفتند، تکبیر بگویند، به همین دلیل پس از یک درگیری سه نفره نیم ساعته با کمک سه غواص دیگر تا حدودی موفق به سقوط پاسگاه شدند و پس از آن با تکبیر خود نیروهای تک ور را فرا خواندند که بلافاصله نیروها سوار بر بلم، خود را به پاسگاه رساندند و با درگیری مختصری پاسگاه را پاک سازی و به تصرف خود درآوردند.

در محور حمزه سیدالشهدا غواصان پس از حرکت در محوطه باز، با صدای تکبیر نیروهای عمل کننده در پاسگاه مجاور مواجه شدند و قبل از رسیدن به پاسگاه بر اثر عجله و دستپاچگی تکبیر گفتند که باعث هوشیاری و شروع تیراندازی دشمن گردید. در این تیراندازی نیروهای غواص و تعدادی از نیروهای تک ور شهید و مجروح شدند. در این محور تنها ۴ نیروی اطلاعات و عملیات سالم ماندند که داخل آب بدون سلاح، در دید دشمن قرار داشتند.

در این وضعیت باقی مانده نیروها مصمم شدند به هر صورت عملیات در این محور را اجرا کنند. این ۴ رزمنده در یک اقدام ابتکاری و توأم با ریسک، ابتدا طوری وانمود می کنند که قصد پناهنده شدن دارند لذا پس از رساندن خود به مواضع عراقی ها، با سرعت عمل یکی از برادران و مسلح شدن وی، درگیری آغاز شد و در

نهایت پس از سقوط پاسگاه، ۱۸ تن از عناصر دشمن را اسیر کردند (۱) .

نیروهای محور امام علی (ع) نیز با اعلام رمز عملیات، درگیری خود را با پرتاب نارنجک و شلیک گلوله آغاز کردند و توانستند خیلی سریع به اهداف خود دست یابند و پاسگاه فرماندهی (گروهان) را نیز از همان ابتدا با شلیک یک آرپی جی منهدم کنند و در اختیار خود بگیرند.

در مجموع نیروهای تیپ ظرف یک ساعت درگیری موفق شدند علاوه بر تصرف کامل پاسگاه الیج، کمین ها و پاسگاه های اطراف آن را تا ۵ / ۱ کیلومتری البیضه پاک سازی کنند و در آبراه اصلی، در ۲ کیلومتری البیضه، ضمن ایجاد موانع و کمین مستقر شوند.

### نتایج عملیات

مواضع به دست آمده در عملیات قدس ۵، پس از ۳ روز کاملا تثبیت شد و در نهایت حدود ۳۰ کیلومترمربع دیگر از هور به تصرف رزمندگان درآمد.

تلفات دشمن: ۵۱ کشته و ۱۸ اسیر.

غنائم: تعدادی سلاح از جمله دو خمپاره انداز ۶۰ و ۸۱ میلی متری و دو سلاح ضدهوایی تک لول و...

ضایعات خودی: ۳۸ شهید (که همگی تخلیه شدند)، ۶۰ مجروح، تعدادی قایق که بر اثر ترکش و... منهدم گردید.



---

۱ - ۱۳. در جریان تظاهر به پناهندگی غواصان، دشمن به طور مکرر از آنها می خواست که جلو بیایند، آنها کم کم به پاسگاه نزدیک شده و روی آن رفتند. در همین حین، یکی از برادران پارویی می بیند بلافاصله آن را برداشته و با حالتی هجومی به نگهبانی که در سنگر بود، ایست می دهد. نگهبان با توجه به جوی که در محیط ایجاد شده بود (و صدای تیراندازی) و از دست دادن روحیه ی خود سریع سرش را داخل سنگر می برد و برادر مذکور بلافاصله داخل نزدیک ترین سنگر شده و اسلحه ای را که آنجا بود برداشته با استفاده از آن یک تیر به طرف نیروهای دشمن شلیک می کند. ۱۶ نیروی حاضر در پاسگاه، با این تصور که در محاصره قرار گرفته اند، اسلحه های خود را زمین گذاشته تسلیم می شوند. گفتنی است که اسلحه یاد شده فقط دو گلوله داشته است. پس از این ماجرا نیروهای کمکی که در پاسگاه های دیگر عمل کرده بودند به این پاسگاه می رسند.

### عوامل مؤثر در پیروزی

با توجه به ویژگی های عملیات های محدود، نقاط قوت این عملیات که موجب موفقیت آن شد، چنین است:

- شناسایی های دقیق از مسیر حرکت نیروها و خط پدافندی دشمن.

- جامع بودن طرح مانور.

- روحیه و کیفیت مناسب نیروهای عمل کننده.

- استفاده از اصل غافل گیری در دو محور عملیات (۱) .

### عملیات فرعی تیپ امام حسن

در کنار تیپ الغدیر، تیپ امام حسن (ع) مأموریت داشت در دو آبراه نهروان و مقداد پس از انهدام کمین های دشمن در نزدیکی آنها مستقر شود تا ضمن منهدم کردن عناصری از دشمن، جناح چپ الغدیر را تأمین نماید.

هم زمان با تیپ الغدیر نیروهای تیپ امام حسن (ع) نیز وارد عمل شدند. در ساعت ۲۳ اولین نیروها در محور نهروان به هدف خود رسیدند و با یک کمین منهدم شده مواجهه شدند. (احتمالا به وسیله گلوله توپ از بین رفته بود.)

لحظاتی بعد رزمندگان محور مقداد نیز به هدف خود نزدیک شدند و پس از برخورد با کمین خالی دشمن آن را منهدم کردند. تیپ امام حسن (ع) با دستیابی نسبی به اهداف خود، در امتداد خط تیپ الغدیر به پدافند و تحکیم مواضع مشغول گردید.



---

۱- ۱۴. با وجود رعایت مسائل حفاظتی و اطلاعاتی: دشمن به منطقه و روز عملیات پی برده بود، لیکن از جزئیات آن اعم از شیوه عمل، راه کارها و... اطلاع درستی نداشت. یکی از اسیران این عملیات گفته است: «ما احتمال حمله را می دادیم و در یک آماده باش نسبی به سر می بردیم ولی تمام فکر ما این بود که عملیات از آبراه اصلی انجام خواهد گرفت لذا تمام حواس ما متوجه آبراه تبوک بود و هیچ احتمال نمی دادیم که از پشت به ما حمله شود.» اسیر دیگری نیز گفت: «به ما ۲۴ ساعت قبل از عملیات آماده باش صددرصد داده بودند».

## نتایج و ارزیابی سلسله عملیات محدود

سلسله عملیات قدس نشان دهنده ادامه و استمرار جنگ به هر شکل ممکن بود. این امر گذشته از دستاوردهای نظامی و آسیب پذیر کردن و انهدام دشمن، نتایج مهمی به شرح زیر داشت:

۱- حفظ روحیه تعرضی.

۲- افزایش انسجام یگان ها و پرورش کادر و افزودن به تجربیات جنگی آنها.

۳- گرم نگه داشتن جو جنگ در میان مردم.

۴- تضعیف روحیه سربازان دشمن و ایجاد تزلزل در آنان.

۵- به ضعف کشانیدن موضع قدرت نمایی و مانور دشمن که پس از عملیات بدر با جنگ شهرها در حال افزایش بود.

۶- در انفعال قرار دادن و گرفتن مجال هر گونه پدافند از او.

۷- باز پس گیری بخشی از اراضی اشغالی و پیشروی در خاک دشمن.

۸- نشان دادن توانایی و قابلیت های نظامی جمهوری اسلامی برای وارد آوردن فشارهای پی درپی به دشمن.

۹- فریب دشمن و جلوگیری از هوشیاری آن نسبت به عملیات های اصلی و گسترده در آینده.

۱۰- نزدیک شدن به عمق دشمن در بعضی مناطق و تسلط بر خطوط ارتباطی و عقبه آنها.

۱۱- بهره گیری از زمان و مشغول ساختن دشمن، برای طراحی عملیات گسترده و بازسازی و سازماندهی یگان ها.

۱۲- کشاندن نیروهای احتیاط دشمن به خطوط پدافندی و فرسودن آنها و جلوگیری از آمادگی آنها برای مقابله با عملیات گسترده ی خودی.

۱۳- تقویت و پشتیبانی یگان های رزمی به وسیله مردم هر منطقه.

ص: ۹۰

## جمع بندی سلسله عملیات های قدس ۱ تا ۵

سلسله عملیات های محدود قدس بسیاری از هدف های مد نظر را تأمین کرد و علاوه بر تضعیف روحیه دشمن، در روحیه مردم بسیار مؤثر بود و موجب تقویت روحیه یگان های عمل کننده نیز شد. علی شمخانی درباره نتایج عملیات محدود گفت:

«دشمن احساس کرده است که عملیات ما یک خط سراسری است و لذا اقدام به تقویت خطوط خود در سراسر جبهه کرده است که یکی از اهداف ملموس این عملیات هاست. در یک عملیات موفق محدود و با تلفات کم، روی رزمی کردن مردم آن منطقه (لشکر عمل کننده) بسیار مؤثر و ملموس بوده است و نمونه آن را در شیراز و مازندران شاهد بودیم.»

در این زمینه، سیاست تبلیغاتی مناسبی برای عملیات های محدود اتخاذ شد. در این سیاست، پس از اجرای عملیات محدود، استان پشتیبانی کننده ی یگان عمل کننده اعلام می شد و این امر، تأثیر بسیاری در مردم آن منطقه می گذاشت. به عنوان مثال، پس از اعلام اینکه عملیات قدس ۱ را لشکر مازندران اجرا کرده است، مراجعه ساکنان این استان به مراکز سپاه، برای حضور در جبهه بسیار افزایش یافت، تا جایی که فرمانده سپاه در استان مازندران اعلام کرد اداره این همه نیرو امکان پذیر نیست و از لشکر ۲۵ کربلا خواست که آنها را به جبهه اعزام کند اما این لشکر نیز به نیرو نیاز نداشت. مسئولان سپاه مازندران معتقد بودند استقلال مردم در این زمان در طول جنگ سابقه نداشته است.

غلامعلی رشید نتایج عملیات های محدود را چنین جمع بندی کرد:

«ما ظرف ۱۲۰ روز ۱۰ عملیات محدود داشتیم، ۳۵۰ اسیر گرفتیم، حدود ۳۰۰۰ کشته و زخمی به دشمن وارد کردیم، به اضافه ۴۰۰ الی

۵۰۰ کیلومتر از زمین ها آزاد شد. اثرات عملیات های محدود روی دشمن عبارت است از: ۱- دشمن مجبور می شود از نیروهای احتیاطش استفاده کند، مجبور است همه جا سنگر را پر کند. ۲- سلب قدرت تفکر و بررسی از دشمن. ۳- پایین آوردن روحیه سربازان و فشار روحی به فرماندهان عراقی. ۴- برهم زدن سازمان یگان های دشمن. ۵- وارد کردن تلفات بر دشمن. ۶- فریب دادن دشمن از عملیات اصلی خودی».

فرمانده سپاه نیز درباره تأثیر این عملیات ها بر جبهه خودی گفت:

« ۱- حفظ حالت تهاجمی ۲- جلوگیری از تفرقه ناشی از رکود ۳ - کادرسازی یگان ها ۴- بالا رفتن تجارب یگان ها ۵- ریخته شدن ترس و رعب در میان بعضی از نیروهای خودی ۶- اصل غافل گیری را بهتر می شود رعایت کرد ۷- کسب اطلاعات نظامی دقیق از طریق اسرا»

با توجه به این مسائل، مشکلات سپاه نیز در این مقطع از جمله عواملی بود که ضرورت انجام چنین عملیات هایی را تشدید می کرد. این مشکلات بیشتر ناشی از دیدگاه مسؤلان سیاسی کشور درباره جنگ و سپاه بود، تا آنجا که این مشکلات بر بودجه تخصیص داده شده به سپاه نیز تأثیر گذاشت.

بدین ترتیب، سلسله عملیات های محدود در تابستان ۱۳۶۴، که بر مبنای فرمان امام خمینی برای گرم نگه داشتن جبهه ها و لزوم جلوگیری از آسودگی دشمن در برخی مناطق با هدف های نظامی - سیاسی انجام گرفت، به میزان بسیاری مؤثر واقع شد و ابتکار عمل در جبهه خودی و انفعال دشمن همچنان حفظ شد.

ص: ۹۲

## درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹



قائمیه
مرکز تحقیقات رایانه‌ای
اصفهان
www
برای داشتن کتابخانه های‌تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹